

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ЗАГОРОДНИЙ ВІТАЛІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

Допускається до захисту:
завідувач кафедри менеджменту
та поведінкової економіки,
д.е.н. наук, професор
_____ О.А. Дороніна
« ____ » _____ 2022 р.

**РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО
СТАНУ**

Спеціальність 051 Економіка
ОП «Управління персоналом та економіка праці»

Кваліфікаційна (магістерська) робота

Науковий керівник:
О. А. Дороніна, д.е.н. професор,
завідувач кафедри менеджменту
та поведінкової економіки

(підпис)

Оцінка: _____ / _____ / _____
бали / за шкалою ЄКТС / за національною шкалою

Голова ЕК: _____

Вінниця – 2022

АНОТАЦІЯ

Загородний В.М. Регулювання ринку праці України в умовах воєнного стану. Спеціальність 051 «Економіка», Освітня програма «Управління персоналом та економіка праці». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2022.

В кваліфікаційній магістерській роботі представлено дослідження в області ринку праці в період запровадженого воєнного стану. Досліджено теоретико-методологічні основи регулювання ринку праці, а саме поняття, особливості типології та структуру сучасного ринку праці, соціально – економічну сутність зайнятості та методологію регулювання ринку праці.

Проаналізовано стан ринку праці та організаційно-економічного забезпечення механізму його регулювання. Здійснено оцінку впливу Державної служби зайнятості на регулювання ринку праці на регіональному рівні із застосуванням кластерного аналізу. Розроблено пропозиції та напрями удосконалення регулювання ринку праці в умовах воєнного стану.

Ключові слова: ринок праці, воєнний стан, регулювання, механізм ринку праці.

79 с., 12 табл., 21 рис., 55 джерел

Zagorodnyi V.M. Regulation of the labor market of Ukraine in the conditions of martial law. Specialty 051 "Economics", Educational program "Personnel management and labor economics". Vasyl Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2022.

The qualifying master's thesis presents research in the field of the labor market during the period of martial law. Researched theoretical and methodological foundations of labor market regulation, namely the concept, peculiarities of the typology and structure of the modern labor market, the socio-economic essence of employment and the methodology of labor market regulation. The situation of the labor market and the organizational and economic support of the mechanism of its regulation are analyzed. An assessment of the influence of the State Employment Service on the regulation of the labor market at the regional level was carried out using cluster analysis. Proposals and directions for improving labor market regulation under martial law conditions have been developed.

Key words: labor market, martial law, regulation, labor market mechanism.

79 pp., 12 tables, 21 figures, 55 sources

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ.....	7
1.1 Поняття, особливості типології та структура сучасного ринку праці.....	7
1.2 Соціально – економічна сутність зайнятості	15
1.3 Регулювання ринку праці: сутність, принципи та методи.....	20
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СТАНУ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	27
2.1 Стан ринку праці України після впровадження воєнного стану	27
2.2 Дослідження організаційно-економічного забезпечення функціонування механізму регулювання ринку праці України в умовах воєнного стану	45
2.3 Оцінка впливу Державної служби зайнятості на регулювання ринку праці України в умовах воєнного стану	55
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	62
3.1 Механізм регулювання ринку праці України в умовах воєнного стану	62
3.2 Рекомендації щодо вдосконалення державної політики регулювання ринку праці	66
3.3 Обґрунтування напрямків удосконалення регулювання ринку праці України на державному та регіональному рівнях	71
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80
ДОДАТКИ.....	86

ВСТУП

Актуальність теми. Дослідження ринку праці, його стану, регулювання та перспектив розвитку, ніколи не втратить своєї актуальності. Розглядаючи ринок праці в сучасних умовах його існування, все частіше ми стаємо свідками постійних змін та інколи здається самих неможливих подій, які відображаються на його стані. В результаті, ринкові відносини постійно набувають все більшої потреби в їх детальному вивченні.

Війна – головна подія у 2022 році, не тільки для ринку праці, а й для всієї України. Запроваджений на початку 2022 року воєнний стан став основною причиною початку кризи на ринку праці України. Вплив воєнного стану на ринок праці України є новою, а отже не достатньо вивченою темою. Оскільки тема є новою, вона ще не достатньо висвітлена в наукових публікаціях. Серед незалежних українських експертів та науковців, які на сьогодні досліджують дану тему можна виділити Т. Пашкіну, Л. Ткаченко, І. Сушко, Ю. Черватюк, які проаналізували ситуацію на ринку праці та зробили прогнози, як буде розгортатися ситуація в майбутньому.

Метою дослідження є аналіз впливу воєнного стану на український ринок праці та розроблення рекомендацій щодо його регулювання.

Досягнення поставленої мети потребує вирішення таких **завдань**:

- висвітлити основні теоретико-методологічні аспекти, які стосуються ринку праці, зайнятості населення та механізму регулювання ринку праці;
- проаналізувати стан ринку праці в Україні під час воєнного стану;
- дослідити організаційно-економічне забезпечення функціонування механізму регулювання ринку праці України в умовах воєнного стану;
- розробити рекомендації щодо вдосконалення державної політики регулювання ринку праці України.

Об'єктом дослідження є ринок праці як складова ринкової економіки.

Предметом дослідження є стан ринку праці України під час впровадження воєнного стану та особливості його регулювання.

Методи дослідження. Для досягнення мети роботи були використані наступні методи: метод збору інформації (спостереження) - для дослідження сутності ринку праці, ключових показників та способів його регулювання; метод емпіричного дослідження (аналіз) – для оцінки стану ринку праці та його основних показників; методи обробки інформації (групування, графічне зображення, середні величини, індекси) – для відповідного групування інформації, розрахунку середніх та відносних величин, подання інформації в графічному вигляді та розрахунку індексів; метод прогнозування – для обґрунтування власних рекомендацій щодо удосконалення механізму регулювання ринку праці та зайнятості населення.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в роботі проведено ґрунтовне дослідження стану українського ринку праці під час впровадження воєнного стану через війну, проаналізовано основні зміни, які відбулись на ринку праці. Розроблено пропозиції та напрями удосконалення державного регулювання ринку праці.

Теоретичною базою дослідження є наукові статті, тези, монографії і періодичні публікації українських учених та експертів з питань економіки, економіки праці, ринку праці. У роботі використано законодавчі і нормативні акти України. **Інформаційну базу** дослідження склали: економічна література і періодичні видання, дані сайтів по пошуку роботи, аналітичні дані по ринку праці, матеріали Державної служби зайнятості України, дані Державної служби статистики України, дослідження українських науковців та експертів, науково-дослідних інститутів, матеріали ЗМІ, матеріали Кабінету Міністрів України та Міністерства розвитку економіки.

Практична значущість. Рекомендації, які висвітлені в кваліфікаційній роботі можуть мати значення в державній економічній політиці, у сфері

регулювання ринку праці для подолання негативних наслідків від впровадження воєнного стану.

Апробація результатів дослідження. Результати проведеного дослідження пройшли апробацію на XXII Міжнародній науковій конференції студентів та молодих вчених «Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання», м.Вінниця, 02.12.2022 р. (підготовлено тези «Адаптація ринку праці України до умов воєнного стану»).

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, що включають 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел з 55 найменувань та 2 додатків. Загальний обсяг роботи 79 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ

1.1 Поняття, особливості типології та структура сучасного ринку праці

В умовах постійного розвитку економічного потенціалу провідних країн світу та економічних відносин ринок праці займає важливе місце. Розглядаючи сутність ринку праці, можна сказати, що ринок праці являється одним із найважливіших елементів економічної системи кожної країни, від його функціонування наряду залежить благополуччя країни, стабільність суспільства і ефективність соціально-економічних відносин та перетворень. Також слід звернути увагу на те, що ринок праці проявляє себе, як самостійна система, яка опосередковує свій вплив на добробут населення та усі соціальні процеси, які в майбутньому можуть мати як негативні, так і позитивні наслідки.

Для того, щоб дати загальне визначення терміну «ринок праці», як елемент соціально економічних відносин звернемо увагу на авторські дефініції науковців, щодо поняття ринку праці (табл. 1.1).

На основі продемонстрованих визначень, можемо сказати, що ринок праці — це один з найскладніших елементів ринкової економіки. Саме на цьому ринку найяскравіше продемонстровано сутність соціально-економічних відносин, яка проявляється в взаємодії тих, хто пропонує послуги праці, та тих, хто їх потребує.

Фактично ринок праці є дзеркальним відображенням усіх соціально-економічних явищ та процесів, що відбуваються у суспільстві. Від того, наскільки успішно функціонує економіка, у якій фазі циклу вона знаходиться, яка поведінка основних суб'єктів ринку – працівника та

роботодавця, — залежить попит на працю та її пропозиція, а відповідно і рівень безробіття.

Таблиця 1.1 - Дефініції терміну «ринок праці»

<i>Автор</i>	<i>Визначення</i>
Колот А.М.	Сукупність соціально-трудова відносин, що виникають із приводу способів залучення індивідуальної праці в процесі виробництва, способів координації та використання праці та її оцінки в які вступають працівники, надаючи трудові послуги і підприємці купуючи та використовуючи їх
Петюх В.М.	Соціально-економічна категорія, яка характеризує відносини людей що проявляються в процесі найму оцінки, звільнення працівників і встановлення розмірів компенсацій за використану робочу силу залежно від ряду факторів
Єгоршин А.П.	Сукупність соціально-трудова відносин між державою роботодавцями та працівниками з питань купівлі продажу робочої сили, навчання працівників і використання їх у процесі виробництва.
Мітус О.О.	Комплекс відносин з приводу умов наймання і використання робочої сили в якій входять відносини попиту та пропозиції робочої сили, ціни праці, оплати понаднормової праці, страхування з приводу тимчасової непрацездатності, безробіття тощо

Джерело: складено автором на основі: [1,2,3,4].

Рівень інфляції та ставка позикового відсотка визначають інвестиційну активність, що у свою чергу формує рух системи робочих місць: зростає чи скорочується їх кількість, створюються високотехнологічні робочі місця чи вони відтворюються на існуючому технічному рівні. Від рівня доходів населення залежить ступінь його трудової активності: чим нижчі доходи, тим відносно більша, за інших рівних умов, кількість людей вимушена виходити на ринок праці, тим сильніше зростає напруженість на ньому. [5]

Процес дослідження питання сутності ринку праці вимагає попереднього з'ясування його об'єктів і суб'єктів та типу відносин, що виникають між ними у процесі купівлі-продажу послуг праці. У більшості досліджень західних та вітчизняних економістів, які є прихильниками теорії

ринку праці, об'єктом вважається робоча сила. В окремих наукових роботах у теоретичному аспекті об'єктами вважається попит і пропозиція праці, що є цілком логічним з позицій загальновизнаних вимог до будь-якого ринку. Об'єктами ринку праці у юридичному аспекті прийнято вважати зафіксовані у трудових угодах умови, зокрема праці та оплати її результатів, про співвідношення темпів зростання продуктивності праці та номінальної й реальної заробітної плати, виплати за понадурочну роботу, нічні зміни та працю у вихідні дні, доплати за шкідливі умови праці, за підвищення кваліфікації, за обсяг та інтенсивність виконання робіт, ступінь відповідальності за збереження техніки, преміальні виплати за економію сировини, електроенергії та інші доплати, пов'язані з безпосереднім процесом праці.

У сучасних умовах господарювання, коли економічна система не може вирішити низки економічних і соціальних проблем, створюється механізм функціонування ринку праці з елементами державного та профспілкового втручання. Механізм функціонування ринку праці складається з суб'єктів, об'єктів, цілей, інструментів і засобів впливу [10].

До суб'єктів ринку праці відносяться роботодавці, наймані працівники (представлені профспілками) та держава рис 1.1

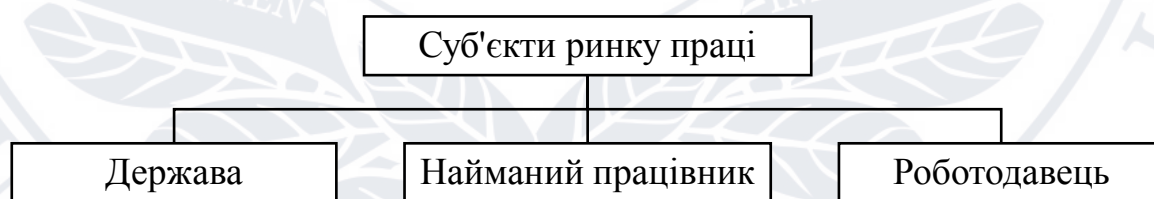

Рисунок 1.1 - Суб'єкти ринку праці

Джерело: складено автором на основі [10].

Держава є опосередкованим суб'єктом ринку праці, адже вона законодавчо встановлює мінімальний рівень заробітної плати, тривалість робочого часу для більшості галузей економіки, та інші умови, але прямої участі в укладанні трудових угод не бере. Безпосереднім суб'єктом ринку

вона є лише щодо підприємств державного сектору економіки, де виконує функцію підприємця [5].

Об'єкти ринку праці - це ситуації, явища та умови соціально-економічного життя, де виникають труднощі, які не розв'язуються автоматично, тоді як їх розв'язання терміново потрібно для нормального функціонування економіки і підтримання соціальної стабільності в суспільстві [10].

Об'єкти ринку праці представлені на рисунку 1.2

Рисунок 1.2 – Об'єкти ринку праці

Джерело: складено автором на основі [10].

До видів державного регулювання можна віднести: захисне, заохочувальне, обмежувальне, директивне, економічне (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Види державного регулювання

<i>Вид державного регулювання</i>	<i>Ознаки регулювання</i>
Захисний	обмеження дій, які призводять до незахищеності різних верств населення.
Заохочувальний	створення умов, в яких можуть створюватись і розвиватись певні форми діяльності.
Обмежувальний	здійснюється для виключення дій окремих осіб або їх групи таким чином, щоб вони не могли одержати переваг перед іншими.
Директивний	передбачає вплив уряду на ринок праці з урахуванням інтересів населення.
Економічний	регулювання за допомогою економічних, фінансових заходів (податків, субсидій), які сприяють росту пропозиції на ринку праці або зростанню зайнятості.

Джерело: складено автором на основі [6].

Ринок праці впливає на розвиток народного господарства, діє в певних напрямках, проявляється в різноманітних формах і виконує різні функції. Під

останніми розуміють рід та вид діяльності. Сучасний ринок праці виконує такі функції:

- Суспільного поділу праці, де відбувається розмежовування ринку праці між роботодавцями та найманими працівниками. Класифікація найманих працівників за професіями та їх кваліфікацією, галузями виробництва або регіонами.
- Інформаційну, надає учасникам соціально-трудових відносин інформацію щодо умов праці, рівня оплати праці, кількості робочих місць, тощо.
- Посередницьку, ринок праці забезпечує встановлення зв'язку між роботодавцями та найманими працівниками, які здійснюють свою діяльність на ринку праці для задоволення власних потреб та інтересів.
- Ціноутворюючу, основна функція ринку праці, яка встановлює рівновагу між попитом і пропозицією робочої сили. Також відбувається загальне визнання затрат праці на відтворення товару «робоча сила» і визначається його вартість.
- Стимулюючу, забезпечує стимулювання конкуренції робочої сили на ринку праці, для більш ефективного використання трудових ресурсів з метою підвищення прибутковості виробництва, окрім того стимулює найманих працівників підвищувати свій професійно-кваліфікаційний рівень.
- Оздоровчу, завдяки конкуренції на ринку праці, суспільне виробництво звільняється від економічно слабких підприємств, які програють в конкуренції з іншими підприємствами. Ринок праці дозволяє одержувати перевагу в конкурентній боротьбі працівникам з найбільш високими якісними показниками робочої сили на ринку.
- Регулюючу, дана функція забезпечує вплив на формування пропорцій суспільного виробництва, розвиток регіонів, ротації робочої сили, тощо.[7]

Перейдемо до розгляду кон'юнктури ринку праці. Кон'юнктура ринку праці – це реальна ситуація, що характеризує співвідношення між попитом та пропозицією робочої сили, яка склалася під впливом різноманітних чинників (політичних, соціально-економічних, демографічних, природно-кліматичних, географічних, етнічних тощо). [5]

На рисунку 1.3 представлені три кон'юнктури ринку праці:

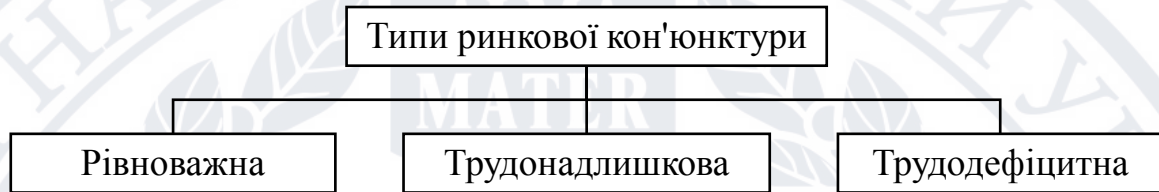

Рисунок 1.3 – Види кон'юнктури ринку праці

Джерело: складено автором на основі [5].

- Рівноважна - попит на працю дорівнює її пропозиції;
- Трудонадлишкова - існує надлишок пропозиції праці та трудових ресурсів і, в результаті велика кількість безробітних;
- Трудодефіцитна - на ринку праці спостерігається нестача пропозиції праці.

Розглядаючи структуризацію сучасного ринку праці, можна сказати, що сучасний ринок праці структурують на відкритий та закритий, зовнішній та внутрішній, первинний та вторинний.

На відкритому ринку представлене все працездатне населення, перша частина населення – те, яке перебуває на обліку в державних службах зайнятості: безробітні, а також випускники закладів освіти. Друга (неофіційна) частина - громадяни, які намагаються влаштуватися на роботу за допомогою прямих контактів із підприємствами.[6]

До прихованого ринку належать працівники, які на даний момент займані на підприємствах і в організаціях, проте з великою ймовірністю можуть опинитися без роботи у зв'язку з різними виробничими проблемами.

Зовнішній ринок охоплює відносини, які виникають між продавцями та покупцями робочої сили в масштабах країни, регіону, області, району, міста, села. Орієнтиром зовнішнього ринку виступає географічне або професійне переміщення робочої сили, які виникають із приводу наймання працівників відповідної професії та спеціальності.

На зовнішньому ринку діють галузеві профспілки, які об'єднують працівників окремих галузей, а також ті, що об'єднують працівників за професіями. Характерною ознакою зовнішнього ринку праці є високий рівень плинності кадрів.

На внутрішньому ринку відбувається рух кадрів. Тобто, зміна місця роботи без зміни в кваліфікації, але зі сталим кар'єрним ростом – це рух по горизонталі, а зміна робочого місця, з підвищенням посади для якої потрібна вища кваліфікація – вертикальний рух. Розвиток внутрішнього ринку буде сприяти зменшенню рівня плинності кадрів.

Первинний ринок праці – ринок праці, в якому спостерігається найбільший рівень заробітної плати, зайнятості, та кваліфікації працівників [8].

Вторинний ринок праці – ринок, основними характеристиками якого є: високий рівень плинності кадрів, низька заробітна плата, відсутність кар'єрного зростання та підвищення професійної кваліфікації працівника, застарілі засоби виробництва та відсутність профспілкових об'єднань.

Крім структуризації ринку праці, виділяється ще й його сегментація. Ринок праці є певним чином сегментованим, тобто поділеним на окремі сегменти, які відрізняються один від одного за характеристиками робочих місць, мобільністю та пропозицією робочої сили тощо. Сегментація ринку праці здійснюється за рівнем зайнятості, галузевим, територіальним, професійним, кваліфікаційним, статеві-віковим державницьким принципами, типом поселень тощо [9].

Усі сегменти ринку праці є відносно відокремленими, бо будь-який поділ ринку праці на сегменти є умовним, а всі ці сегменти є

взаємопов'язаними. Отже, можемо сказати, що сегментація ринку праці — це розподіл, розбивання ринку робочої сили на окремі групи за певними критеріями, залежно від поставленої мети вивчення, аналізу чи управління [10].

Ринок праці сегментується за такими принципами: територіальний (географічний), демографічний, соціально-економічний, економічний, психографічний (див. табл. 1.2)

Таблиця 1.3 – Принципи сегментації ринку праці

<i>Принципи сегментації</i>	<i>Ознаки сегментації</i>
Географічний	село, місто, район, область, регіон
Демографічний	вік, стать, склад населення
Соціально-економічний	рівень освіти, професія та кваліфікація працівника
Психографічний	особисті якості працівника, статус працівника
Економічний	рівень матеріальної забезпеченості

Джерело: складено автором на основі [10].

Розглядаючи відносини які виникають на ринку робочої сили, можемо сказати, що крім економічних відносин, ринок праці включає ще й соціальні, правові та психологічні аспекти. Але в нашій країні окремі елементи, які забезпечують функціонування ринку праці, відсутні або знаходяться в стадії формування. Однак в інших країнах процес становлення ринку праці також відбувався нерівномірно через різні умови і відмінності як в економічній так і неекономічних сферах. Як наслідок, склалися певні відмінності в процесі найму працівників, їх навчання та підготовці, тощо [11].

Модель ринку праці уявляє собою схему побудови або описання явища процесу трудових відносин, що ґрунтуються на забезпеченні зайнятості населення в умовах найму робочої сили, її оплати державної політики зайнятості, що забезпечує зниження безробіття [12].

При розгляді моделей ринку праці, можемо виділити найбільш типові та популярні, а саме: американська, шведська та японська (табл. 1.4)

Таблиця 1.4 – Моделі ринку праці

Модель ринку праці	Характеристика
Американська	<ul style="list-style-type: none"> - Високий рівень безробіття; - Сприяння створенню конкуренції на ринку праці; - Орієнтація на особистий успіх; - Висока активність суб'єктів праці - Перевага зовнішнього ринку;
Шведська	<ul style="list-style-type: none"> - Створення нових робочих місць; - Боротьба з безробіттям ; - Державне регулювання політики зайнятості населення; - Перепідготовка та підвищення конкурентоспроможності робочої сили;
Японська	<ul style="list-style-type: none"> - Перевага внутрішнього ринку; - Робота в команді; - Можливість довічного найму; - Гарантія зайнятості;

Джерело: складено автором на основі [12].

Отже, підбиваючи підсумки по вище представленій інформації, можна сказати, що ринок праці, являється досить великою та складною системою, головним завданням якої, є регулювання відносин між найманим працівником та роботодавцем і створення балансу між пропозицією та попитом.

1.2 Соціально – економічна сутність зайнятості

Серед тих процесів, які відбуваються в соціально-економічному розвитку суспільства, зайнятість є одним з найбільш важливих. Останнє зумовлене тим, що вона тісно пов'язана із задоволенням потреби людини в праці, забезпечує виробництво матеріальних і духовних благ, надання послуг, що є економічною основою життя суспільства. Зайнятість населення, забезпечуючи людину певним заробітками і тим самим створюючи можливість задоволення її матеріальних і духовних потреб, виконує таку важливу соціальну функцію, як самореалізація особи через суспільно корисну діяльність. Це дає змогу стверджувати, що в широкому розумінні зайнятість населення охоплює сукупність соціально-трудових відносин між

людьми щодо забезпечення працездатних робочими місцями, формування, розподілу і перерозподілу робочої сили для її участі у суспільно корисній праці та забезпечення розширеного відтворення здатності людини до праці [13].

Провідними вітчизняними науковцями, зокрема О.А. Грішнвою, зайнятість визначається як трудова діяльність громадян, яка пов'язана із задоволенням особистих і суспільних потреб, що не суперечать законодавству і, як правило, приносить заробіток (трудоий дохід) [14, с. 154].

В.С. Васильченко визначає зайнятість як діяльність громадян, що пов'язана із задоволенням їх особистих та суспільних потреб і, як правило, приносить їм дохід у грошовій або іншій формі [15, с. 23].

У наукових доробках останнього періоду розуміння зайнятості дещо трансформується під впливом досліджень у сфері людського капіталу. Відповідно, зайнятість населення як соціально-економічна категорія – це залучення до трудової діяльності громадян згідно з їх фактичними та майновими можливостями, яка складається під впливом попиту і пропозиції на ринку праці та приносить матеріальну вигоду, здатну задовольнити відповідний життєвий рівень працівників та їх сімей [13].

Зайнятість є соціально-економічним явищем, тому вона має економічну та соціальну сутність.

Економічна сутність полягає в діяльності людей, які беруть участь в створенні валового внутрішнього продукту (національного доходу). Таким чином, чим більше людей зайнято за будь-яких інших умов, тим більше в суспільстві виробляється матеріальних і духовних цінностей, тим вище рівень життя населення.

Сутність праці як соціального явища виявляється в її функціях (табл. 1.5)

Таблиця 1.5 – Соціальні функції ринку праці

Вид соціальної функції	Характеристика
Творча	розвиток виробництва не повинен бути самоціллю, він передусім має забезпечувати вільний розвиток сутнісних сил особистості, який залежить від багатьох чинників – матеріально-технічної бази системи освіти, професійного навчання тощо. Праця повинна бути сферою самореалізації, самоутвердження людини
Матеріально-культурна	забезпечення суспільства предметами та послугами, які задовольняють потреби людини.
Ціннісна	пов'язана з формуванням у працівників ціннісних установок, мотиваційної сфери, життєвих цілей та планів на майбутнє.
Статусна	зумовлена неоднаковим значенням у суспільстві різних видів праці.
Соціально-диференційна	неоднорідність праці, відмінність у змісті й характері праці визначають відмінність соціальних рис професійно-кваліфікаційних груп працівників. Це зумовлює диференціацію, соціальну неоднорідність і створює основу для формування соціальної структури як конкретного підприємства, так і для суспільства в цілому.
Економічна	забезпечення матеріального добробуту працівника і членів його сім'ї, адже сама людина не може забезпечити себе всіма необхідними предметами та послугами
Інтелектуальна	у праці і завдяки праці люди пізнають як закони свого розвитку, так і закони природи. Інтелектуальна, творча праця відкриває кожній окремій людині та людству загалом шлях до свободи, включаючи свободу від природних небезпек, від хвороб, матеріальних нестатків.

Джерело: складено автором на основі [13].

Рівень технічної оснащеності праці, її продуктивність, організація, доцільність, раціональність – важливі характеристики культури народу, нації, людської спільності. Не менш важливе значення для культури народу мають

трудові навички, звички до певних видів праці, працелюбність, місце праці в системі людських цінностей. [16]

Під час дослідження питання зайнятості населення В.С. Васильченко поділяє зайнятість на такі форми: повна, глобальна, примусова [15, с. 104].

Повна зайнятість — стан економіки, за якого кількість вакансій відповідає чисельності безробітних або перевищує його, тобто такий стан, за якого немає незайнятих, які бажають працювати.

Повна зайнятість у макроекономічному понятті може бути досягнута за будь-якого рівня залучення робочої сили, якщо цей рівень відповідає задоволенню потреб населення в робочих місцях за умов економічної доцільності пропонованих робочих місць [13].

Повна зайнятість ніколи не може бути стовідсотковою, тому що завжди існує якийсь рівень (4–6%) добровільного безробіття. Навіть за радянські часи, коли потреба в працівниках була найбільшою, максимальна зайнятість населення України не перевищувала 97,6%. Завжди є певна кількість працездатних громадян працездатного віку, які з різних причин не працюють або не бажають працювати [13].

Глобальна зайнятість – це врахування всіх видів корисної діяльності як у суспільному виробництві, так і поза ним, тобто ведення домогосподарства, догляд за дітьми і хворими, тимчасова зайнятість громадян.

Примусова (вимушена) – це зайнятість, за якої відсутнє добровільне виконання працівником певної роботи внаслідок фізичного чи психологічного примусу [17].

В загальному тлумаченні види зайнятості класифікуються за різними ознаками, найбільш типова класифікація видів зайнятості представлена на рис. 1.4

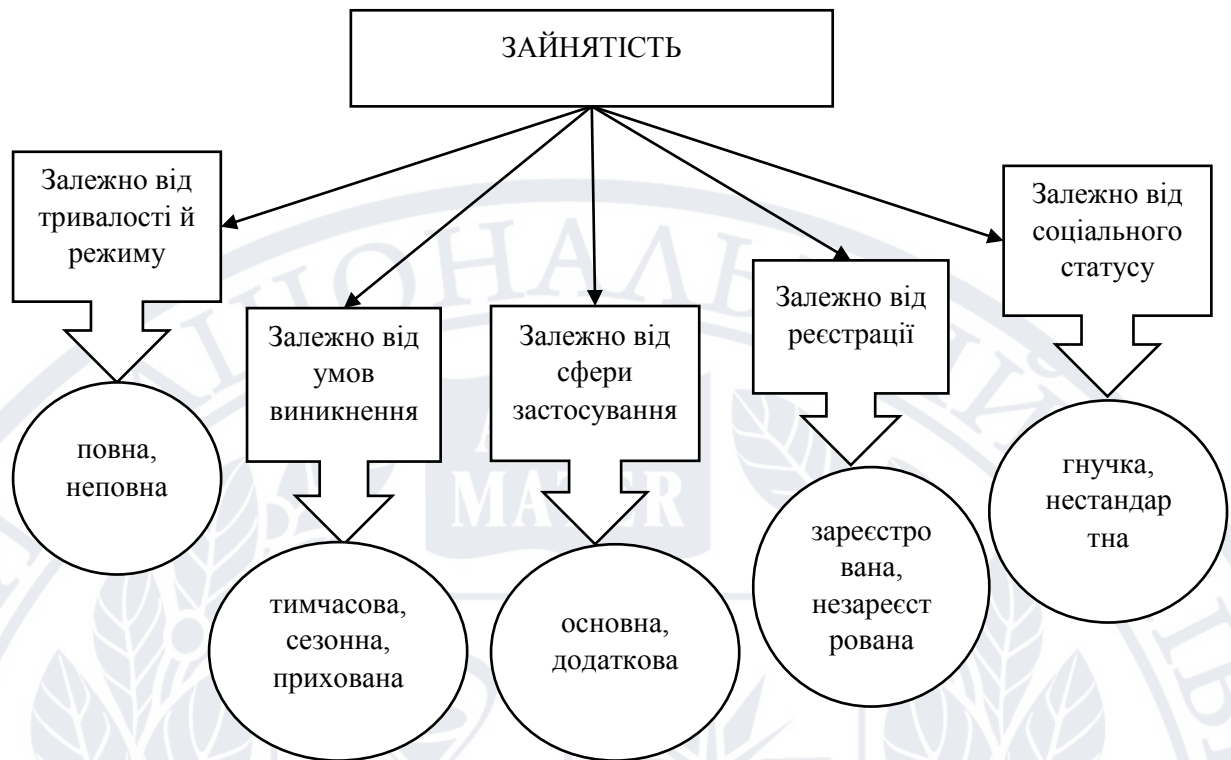

Рисунок 1.4 – Класифікація видів зайнятості

Джерело: складено автором на основі [13].

Крім повної зайнятості за формою організації робочого часу особи, існує поняття неповної зайнятості. Неповна зайнятість може бути добровільною з використанням неповної робочої зміни (тижня) за згодою або бажанням працівника. Вона має соціальний характер (пенсіонери; певною мірою забезпечені громадяни; люди, у яких погіршилося здоров'я; мати, яка має неповнолітніх дітей, тощо). Але може бути неповна вимушена зайнятість (приховане безробіття). Вона має організаційно-економічний характер, тобто виникає через різні виробничі та бізнесові негаразди (несвоєчасне постачання сировини, матеріалів, комплектуючих; зниження збуту продукції; різні внутрішньозмінні і цілодобові простой тощо). На жаль, вимушена неповна зайнятість є «візитною картою» ринку праці України [13].

Отже, зайнятість населення являється тією сферою виробничих відносин, розвиток і функціонування яких, тісно пов'язані у взаємодії найманих працівників та роботодавців.

1.3 Регулювання ринку праці: сутність, принципи та методи

Розглядаючи основні зміни, які відбулися протягом останніх років в економіці та політичному житті України, можемо спостерігати трансформаційні зміни, які значно відзначились на вітчизняному ринку праці та у сфері зайнятості населення. Серед основних змін, спостерігаємо підвищення економічної активності та зайнятого населення, скорочення рівня безробіття, зростання попиту на робочу силу з боку суб'єктів господарювання, збільшення кількості працевлаштованого населення, зростання середньомісячної заробітної плати та виплат щодо допомоги безробітним. Дані позитивні тенденції можуть свідчити не тільки про економічне піднесення країни, а й про підвищення ефективності механізму державного регулювання ринку праці та зайнятості населення.

Державне регулювання ринку праці – система правових та організаційно-економічних заходів держави щодо забезпечення ефективної зайнятості, нормальних умов праці та раціонального використання робочої сили [18].

Для здійснення цих заходів держава використовує механізм. У загальному значенні під механізмом можна розуміти «сукупність процесів, прийомів, методів, підходів, за допомогою яких відбувається рух всієї системи і здійснюється досягнення певної мети» [19].

На думку М.І. Круглова: «Комплексний механізм державного управління – це сукупність економічних, мотиваційних, організаційних і правових засобів цілеспрямованого впливу суб'єктів державного управління і впливу на їх діяльність, що забезпечують узгодження інтересів взаємодіючих учасників державного управління» [20].

Нині в науковій літературі більшість авторів стверджують, що механізм державного регулювання необхідно розглядати як сукупність організаційно-економічних методів та інструментів, за допомогою яких виконуються

взаємопов'язані функції для забезпечення безперервної, ефективної дії відповідної системи (держави) на підвищення функціонування економіки [21].

На сьогодні проблемним є питання класифікації механізмів державного регулювання, виходячи з методів, засобів, важелів та інструментів, причому проблема полягає у їх достатньому науково-практичному обґрунтуванні. На основі досліджень Н.І. Єсінової [22], щодо механізму регулювання ринку праці та зайнятості населення представлено наступну класифікацію заходів і спеціальних інститутів, за допомогою яких держава здійснює свій вплив на вітчизняний ринок праці:

1. За масштабом впливу:

- загальні, які охоплюють усе працездатне населення;
- селективні, які поширюються на окремі групи працездатних осіб.

2. За способом впливу:

- прямі (регулюючі), які безпосередньо спрямовані на створення додаткових робочих місць, установлення мінімальної заробітної плати, регламентацію робочого часу;
- непрямі, які впливають на ринок робочої сили за допомогою зміни умов господарювання через здійснення державою відповідної податкової, грошово-кредитної, інвестиційної та бюджетної політики.

3. За типом впливу:

- активні, які спрямовані на підвищення професійної та регіональної мобільності працездатних, збереження й підвищення рівня зайнятості на підприємствах;
- пасивні, до яких належать різноманітні виплати допомоги по безробіттю.

4. За змістом:

- активні, які спрямовані на підвищення професійної та регіональної мобільності працездатних, збереження й підвищення рівня зайнятості на підприємствах;
- пасивні, до яких належать різноманітні виплати допомоги по безробіттю.
- адміністративні, до яких належать законодавчі акти, що регламентують робочий час, пенсійний вік, обмеження імміграції;
- ідеологічні, які спрямовані на формування суспільної думки.

5. За об'єктом впливу:

- спрямовані на кількісні параметри (динаміка співвідношення попиту та пропозиції робочої сили);
- спрямовані на якісні характеристики (рівень освіти і професійної підготовки, територіальногалузевої структури);
- які враховують організаційний аспект ринку праці.

Найважливішим компонентом ринку праці є механізм його функціонування – взаємодія та узгодження різноманітних інтересів роботодавців і працездатного населення, що бажає працювати за наймом. Його структура включає попит на працю, пропозицію праці, ціну праці, конкуренцію [23].

Ефективність державного регулювання ринку праці у трансформаційних умовах не може визначатися одним видом державної політики. Виходячи з положень сучасної економічної теорії, необхідно віднаходити консенсус між монетарною й фіскальною політикою з урахуванням соціальних і правових чинників. У зв'язку з цим, важливості набуває інституційна теорія регулювання ринку праці. Інституційний напрям регулювання ринку праці відображає широкий спектр діяльності державних органів щодо впливу на попит і пропозицію робочої сили [24, с. 72].

Інституційний механізм – це сукупність інституційних важелів, стимулів і заходів, спрямованих на забезпечення ефективного розвитку ринку

праці, який ґрунтується на поєднанні чинників мікро- та макроекономічного середовища із врахуванням елементів як державного, так і ринкового регулювання [25, с. 43].

Сутність інституційного механізму проявляється в сукупності зв'язків між формальними і неформальними інституціями та організаціями, головним завданням яких є дотримання демократичного врядування та урахування інтересів усіх меншин суспільства, для досягнення цілей щодо розвитку та благоустрою держави або регіону.

Структура інституційного механізму представлена на рис. 1.5

Рисунок 1.5 Структура інституційного механізму

Джерело: складено автором на основі [25, с.43].

Розглядаючи найбільш важливі елементи інституційного механізму, що продемонстровані на рисунку вище, можна виокремити завдання, які виконує кожний з елементів:

- держава, виконує макроекономічні завдання в процесі регулювання ринку праці;
- професійні спілки, представляють інтереси найманих працівників;
- асоціації підприємців, які виступають як представники роботодавців;
- засоби масової інформації, які здійснюють критичний аналіз і суспільну оцінку процесів, що відбуваються на ринку праці [27, с. 154].

В результаті, інституційний механізм регулювання ринку праці передбачає залучення самих різноманітних засобів щодо впливу державних інститутів на зайнятість населення та загальне функціонування ринку праці.

На рис. 1.6 продемонструємо запропоновану О. Іляшем схему дії інституційного механізму регулювання зайнятості, яка охоплює три лінії зв'язку [26, с. 154].

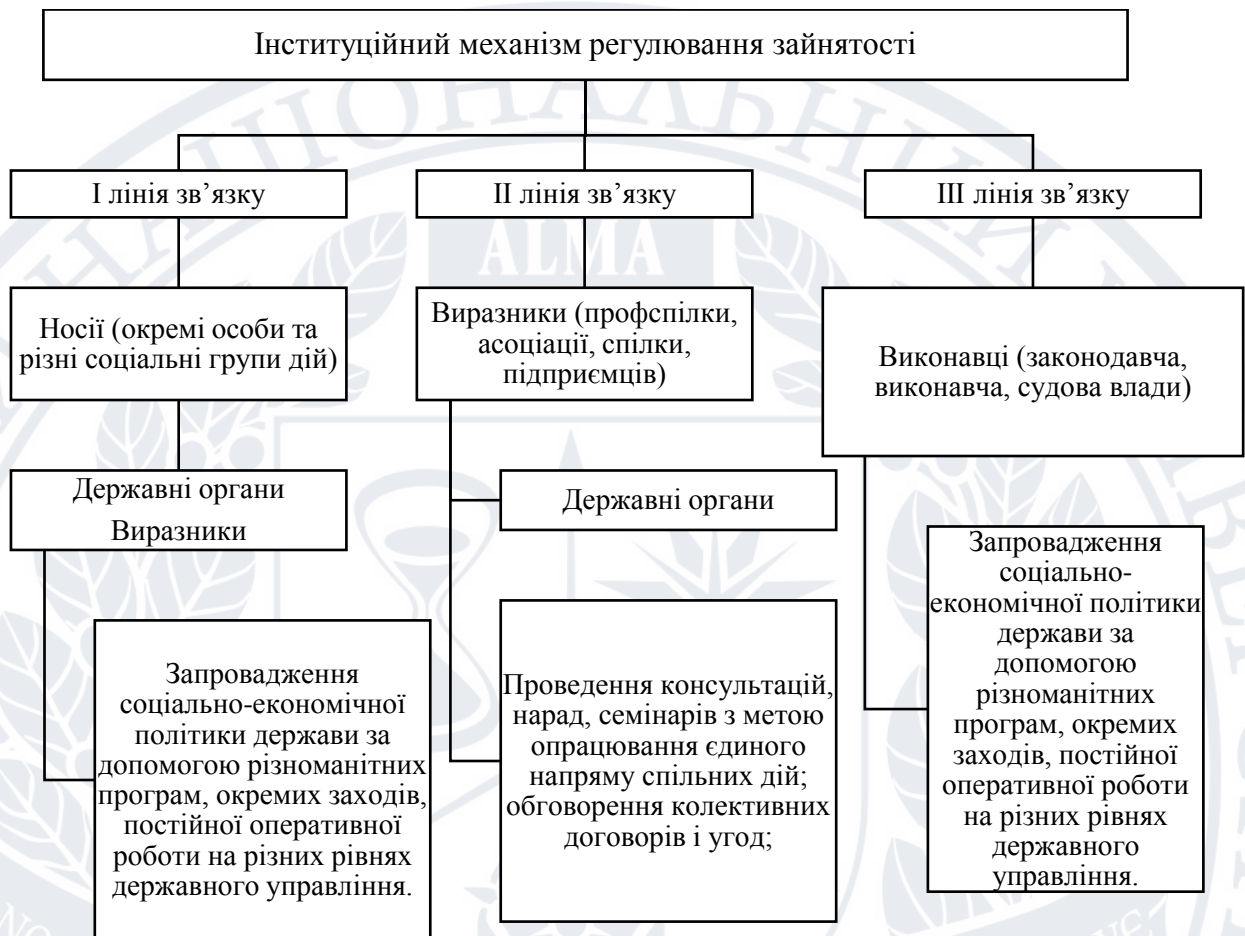

Рисунок 1.6 - Схема дії інституційного механізму регулювання зайнятості

Джерело: складено автором на основі [26, с. 154].

Можемо сказати, що кожний з наведених елементів здійснює вплив на ринок зайнятості населення, за допомогою методів, які властиві тільки йому.

Згідно з Законом України «Про зайнятість населення», державна політика зайнятості населення базується на принципах: пріоритетності забезпечення повної, продуктивної та вільно обраної зайнятості в процесі реалізації активної соціально-економічної політики держави; відповідальності держави за формування та реалізацію політики у сфері зайнятості населення; забезпечення рівних можливостей населення у реалізації конституційного права на працю; сприяння ефективному

використанню трудового потенціалу та забезпечення соціального захисту населення від безробіття.

Якщо розглядати державну політику регулювання ринку праці України, то, в Україні на законодавчих засадах регулюються тільки загальні питання щодо забезпечення зайнятості, регулювання ринку праці, допомоги та захисту населення від наслідків безробіття.

До інститутів вітчизняного ринку праці можна віднести:

- Верховну Раду України, Президента України, Уряд України, Міністерство соціальної політики України;
- правові норми та підзаконні акти, що регламентують діяльність на ринку праці підприємств, страхового фонду на випадок безробіття, державної служби зайнятості та інших трудових посередників, органів виконавчої влади, профспілок, організацій роботодавців;
- законодавство про зайнятість та соціальне страхування на випадок безробіття, трудове право;
- структурні підрозділи з питань соціального захисту та праці місцевих органів виконавчої влади;
- державну службу зайнятості, її регіональні та місцеві органи;
- Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття;
- заклади професійної освіти і професійної підготовки кадрів;
- професійні спілки;
- організації роботодавців;
- міграційні служби регіональних органів виконавчої влади;

Для реалізації державної політики регулювання ринку праці, в першу чергу Кабінет Міністрів України розробляє і затверджує основні напрями покращення та реалізації державного регулювання ринку праці на середньостроковий період, у яких представлені методи щодо розв'язання проблем зайнятості населення.

Згідно з Законом України «Про зайнятість населення», держава забезпечує реалізацію політики у сфері зайнятості населення шляхом:

- включення до системи регулювання ринку праці заходів щодо запровадження стимулювання вітчизняного виробництва до створення нових робочих місць у пріоритетних галузях економіки та сільській місцевості;
- сприяння підвищенню конкурентоспроможності робочої сили та зайнятості населення;
- соціального захисту громадян у разі настання безробіття;
- сприяння самозайнятості населення шляхом стимулювання відкриття власного бізнесу, в тому числі у сільських населених пунктах та на депресивних територіях;
- сили та її мобільності;
- ліцензування діяльності з посередництва у працевлаштуванні за кордоном [23].

Отже, державне регулювання ринку праці - складна система правових і організаційно-економічних державних заходів щодо забезпечення стабільного функціонування усіх функцій, елементів та процесів ринку праці.

Державне регулювання здійснюється за допомогою механізму регулювання ринку праці України, який містить в собі комплекс методів, засобів, важелів та інструментів необхідних для забезпечення розвитку країни або регіону та вирішення питань зайнятості населення.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1 Стан ринку праці України після впровадження воєнного стану

На сьогоднішній день, війна стала основною причиною погіршення загального стану ринку праці України, в ході постійних обстрілів та активних дій спостерігаємо зменшення усіх виробничих потужностей, диференціацію складу робочої сили, руйнування виробничих одиниць та інституцій ринку праці.

Через війну спостерігається зниження зарплат, оскільки безробітних стає значно більше, ніж вакантних робочих місць. Частка населення з доходами, нижчими за фактичний прожитковий мінімум, який для працездатних осіб у 2022р. становить 2 481 грн., може досягти 70% [27].

Війна змінила умови та принципи, за якими функціонував ринок праці, перевівши його у більш невизначену та небезпечну фазу. Зокрема, за даними опитування Європейської Бізнес Асоціації (ЄБА) серед компаній-членів Асоціації у березні 2022р., 43% компаній мали фінансові резерви на кілька місяців, 28% — на 6 місяців, 17% — на рік або більше, 6% повідомили, що фінансові резерви компанії вичерпані. Відтак, компанії з перших днів війни намагалися максимально оптимізувати витрати, вдаючись до скорочення персоналу, надання відпусток без збереження заобітної плати, призупинення трудових відносин за договорами, зниження рівнів заробітних плат тощо. За опитуванням кадрового порталу grc.ua, кількість потерпілих від скорочення ділової активності та безробіття в Україні сягає 52%. Респонденти стверджують, що їм або платять мінімальну зарплату, або скоротили її до 30% і більше [28].

У жовтні 2022 року Державна служба зайнятості опублікувала звітність по ситуації на ринку праці за січень-жовтень 2022 року. Скориставшись наявною інформацією, проаналізуємо зміни, виділимо основні тенденції та

встановимо вплив від впровадження воєнного стану на розвиток вітчизняного ринку праці. Використовуючи наявну інформацію, проаналізуємо зміни, виділимо основні тенденції та встановимо вплив впровадження воєнного стану на стан українського трудового ринку. Для проведення дослідження буде використано й іншу доступну інформацію: висновки експертів по ринку праці, звітність сайтів з пошуку роботи, дослідження інститутів демографії та економіки.

Розглянемо співвідношення попиту та пропозиції на ринку праці та охарактеризуємо їх за типом кон'юнктури ринку праці, можна сказати, що на сьогодні, на вітчизняному ринку праці переважає трудонадлишковий вид кон'юнктури ринку, де існує великий надлишок пропозиції, більш докладно це продемонстровано на рисунку 2.1

Рисунок 2.1 Співвідношення кількості вакансій та резюме

Джерело: складено автором на основі [52].

За даними сайту з пошуку роботи «work.ua», на рисунку 2.8 продемонстровано наскільки сьогодні, пропозиція переважає попит. З графіку який, представлено вище, ми бачимо, що на сьогоднішній день на

ринку праці кількість резюме складає близько 4 мільйонів, починаючи з початку липня, а кількість вакансій близько 40 тисяч. Порівняно з попереднім роком, рівень вакансій залишився на одному рівні, але значно зросла кількість резюме з 3 до 4 мільйонів.

Інформація про зайнятість та безробіття населення (за методологією Міжнародної організації праці) визначається органами державної статистики на підставі обстежень робочої сили. У зв'язку із військовими діями, у поточному році Державна служба статистики України не має можливості проводити відповідні обстеження. Тому, показники щодо зайнятості та безробіття населення (за методологією МОП) за 2021 рік є останніми опублікованими даними [29].

Проведемо аналіз показників кількості зайнятості населення, на основі даних державної служби статистики України за 2020 та 2021 рік (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Показники зайнятості населення за 2020 – 2021 роки

Структура населення	2020 рік		2021 рік	
	тис. осіб	у % до усього населення цього віку	тис. осіб	у % до усього населення цього віку
Усе населення віком 15 років і старше	15995,6	49,9	15693,4	49,3
Жінки	7650,0	43,8	7451,4	42,9
Чоловіки	8345,6	57,2	10816,5	50,5

Джерело: складено автором на основі [53].

Так, кількість зайнятого населення в середньому за 2021 рік становила 15,6 млн осіб, зокрема 7,5 млн жінок та 10,8 млн чоловіків, а у 2020 році загальна кількість зайнятого населення становила майже 16 млн осіб, відповідно 7,6 млн жінок та 8,3 млн чоловіків. порівнявши показники, можемо спостерігати зменшення загальної кількості зайнятого населення у 2021 році приблизно на 400 тис. осіб та становила 15,6 млн осіб, причиною такого спаду є пандемія, у зв'язку з якою спостерігалось зменшення загальної кількості населення та масові вивільнення працівників.

У 2021 році рівень зайнятості населення становив 55,7%. Серед чоловіків цей показник становив 61,5%, а серед жінок – 50,4%, рівень зайнятого населення у віці 15-70 років за 2020 рік, у порівнянні з 2021 р., становить 56,2% , відповідно серед жінок цей показник становить 51,5% та 62% у чоловіків, спостерігаємо зміну динаміки показників лише до 1% (табл. 2.2)

Таблиця 2.2 – Показники рівня зайнятості населення за 2020 – 2021 роки

	2020 рік		2021 рік	
	У віці 15 - 70 років, %	Працездатного віку, %	У віці 15 - 70 років, %	Працездатного віку, %
Загальний рівень зайнятості	56,2	65,6	55,7	65,3
Жінки	51,5	-	50,4	-
Чоловіки	62,0	-	61,5	-

Джерело: складено автором на основі [53].

За даними Державної служби зайнятості (ДСЗ) у 2022 році найбільше громадян було зайнято у сфері торгівлі (3,6 млн осіб), сільському господарстві (2,7 млн осіб), промисловості (2,3 млн осіб), освіті (1,2 млн осіб), на транспорті (1,0 млн осіб), охороні здоров'я (0,9 млн осіб). У 2021 році найбільш поширеною неформальна зайнятість була у сільському, лісовому та рибному господарствах (46%), у будівництві (17%), а також в оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті автотранспортних засобів (15%). В 2020 році серед видів економічної діяльності, найбільш поширеною неформальна зайнятість була у сільському, лісовому та рибному господарствах (45%), у будівництві (17%), а також в оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті автотранспортних засобів (16%).

За даними ДСЗ загальна кількість запланованого масового вивільнення працівників (рис. 2.4) у 2022 році за січень-вересень становить 75 536 осіб, але у 2021 році цей показник становив 224 679 осіб, і 301 078 осіб у 2020 році відповідно. Порівнявши ці показники, можемо сказати, що у 2022 році загальна кількість запланованого вивільнення працівників вагомо

зменшилась, в порівнянні з 2021 роком на 149 143 осіб та 225 542 осіб з 2020 роком відповідно. В 2022 році основною причиною масового вивільнення працівників стала війна та впровадження воєнного стану, що стало причиною обмеження виробничих потужностей на усіх підприємствах, у тому числі зменшення кількості робочої сили, руйнування інституцій ринку праці та їх ефективного функціонування. Відповідно в 2021 та 2020 роках причиною масового вивільнення працівників стала пандемія коронавірусу та введення локдауну.

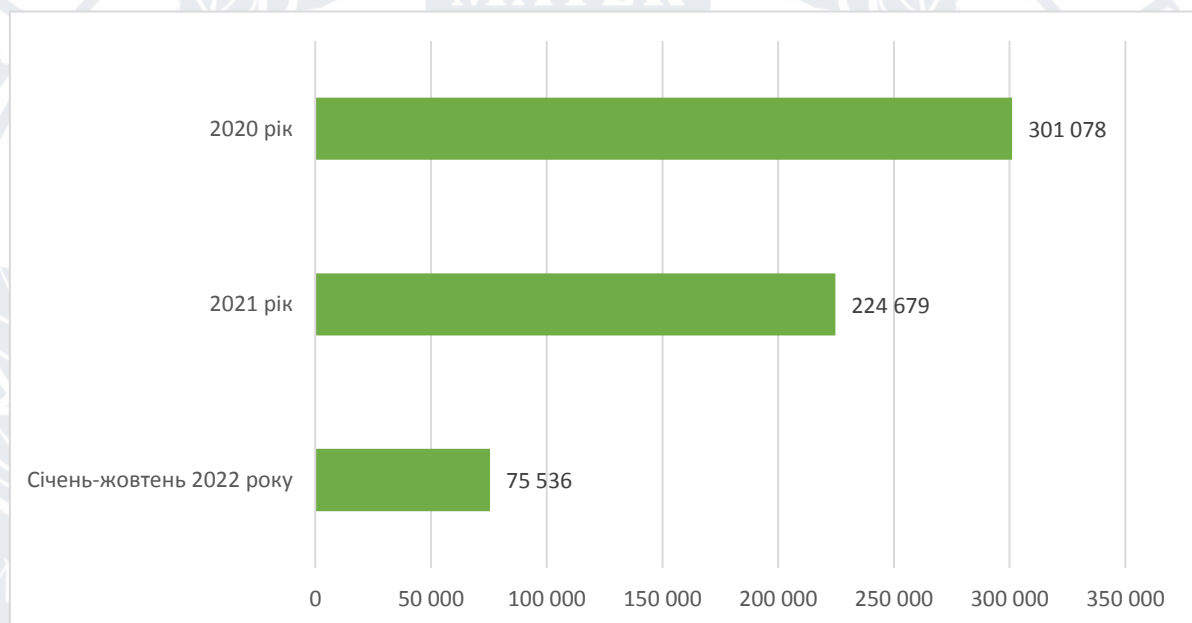

Рисунок 2.4 – Обсяги масових вивільнень працівників в Україні

Джерело: складено автором на основі [55].

За регіонами: найбільша кількість попереджених про заплановане масове вивільнення у Харківській (6,4 тис.), Дніпропетровська (6,2 тис.), Полтавській (4,8 тис.), Львівській (4,4 тис.), Житомирській (4,0 тис.) областях та у м. Києві (5,5 тис.).

За видами економічної діяльності: із загальної кількості попереджених про масове вивільнення 24% становили працівники державного управління й оборони, обов'язкового соціального страхування, 19% працівники охорони здоров'я та надання соціальної допомоги, 13% працівники освіти, 13% працівники переробної промисловості.

За професійними групами: серед працівників, попереджених про вивільнення, 55% становлять керівники, професіонали та фахівці.

За даними державної служби статистики України проаналізуємо основні показники безробіття (табл. 2.3)

Таблиця 2.3 - Показники безробіття за 2020 – 2021 роки

	2020	2021	Зміни	
			Абс, тис. осіб	Від, %
Безробітне населення, тис. осіб	1673,3	1709,5	36,2	2,2%
Рівень безробіття, %	9,9%	10,3%	-	-
Серед них:	-	-	-	-
Чоловіки, тис. осіб	911	870	-41	-4,6
Жінки, тис. осіб	763	842	79	10,35
Зареєстрованих безробітних, тис. осіб	459,2	295	-164,2	-35,7%

Джерело: складено автором на основі [53].

Виходячи з даних у таблиці 2.3, можна сказати, що кількість безробітного населення (за методологією МОП) у 2021 році становить 1,7 млн осіб, зокрема 842 тис. жінок та 870 тис. чоловіків. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) становить 10,3% робочої сили. Порівнюючи показники 2021 та 2020 років, то загальна кількість осіб зросла на 36,2 тис. осіб (2,2%), в тому числі кількість безробітних чоловіків зменшилась на 41 тис. осіб, але зросла кількість безробітних жінок на 79 тис. осіб. Щодо зареєстрованих безробітних, то в 2021 році їх кількість зменшилась на 164,2 тис. осіб (35,7%) порівняно з 2020 роком, що свідчить про надану допомогу зареєстрованим безробітним громадянам від Державної служби зайнятості в період пандемії COVID – 19.

За даними Державної служби зайнятості в січні – жовтні в 2022 року, загальна кількість зареєстрованих безробітних в ДСЗ склала – 239 тис. осіб.

На рисунку 2.5 продемонстровано структуру безробітного населення (за методологією МОП) за причинами незайнятості у 2021 році:

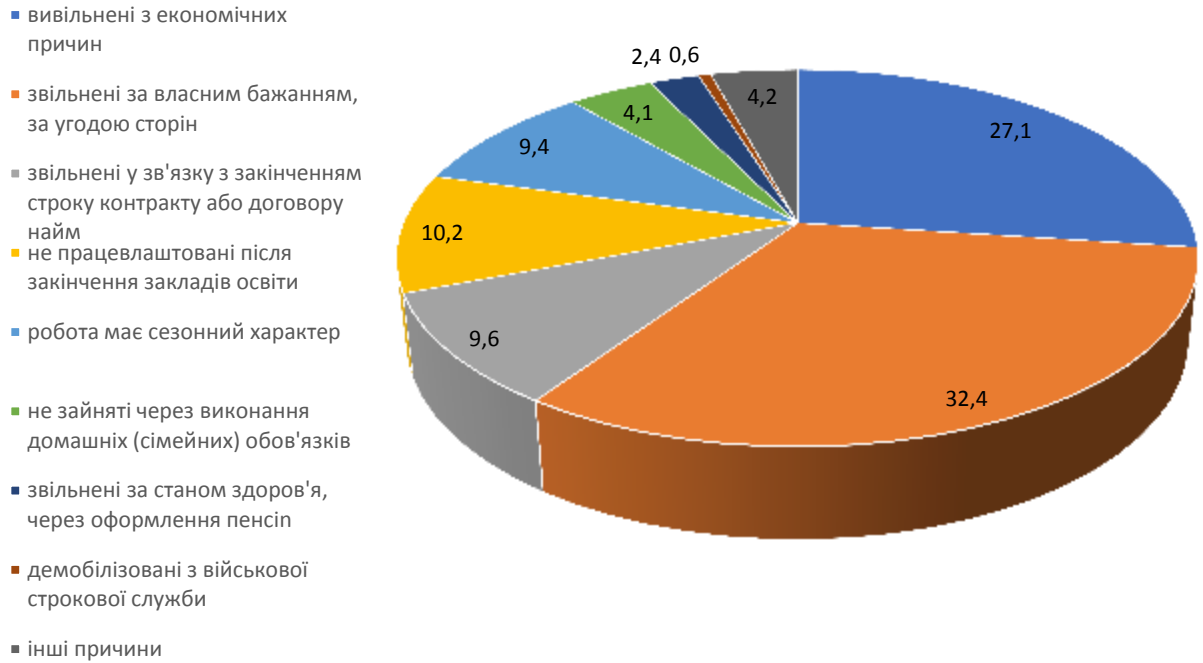

Рисунок 2.5 Структура безробітного населення за методологією МОП у 2021 році

Джерело: складено автором на основі [53].

Найбільший відсоток незайнятих спостерігається серед людей, які звільнені за власним бажанням або за угодою сторін – 32,4% та працівників вивільнених у зв'язку з економічними причинами – 27,1%, основною причиною цих показників являється пандемія, яка кардинально змінила ринок праці, що в свою чергу призвело до масового вивільнення працівників та звільнень. На рівні 10% знаходяться звільнені у зв'язку з закінченням строку контракту або договору найму, не працевлаштовані після закінчення закладів освіти, звільнені у зв'язку з сезонністю роботи. Найменший відсоток звільнених за станом здоров'я - 2,4% та демобілізованих з військової строкової служби - 0,6%.

Протягом січня-жовтня 2022 року роботодавцями було подано Державній службі зайнятості інформацію про заплановане масове вивільнення 75,5 тис. працівників, (у січні-жовтні 2021 року - 199,4 тис. осіб, у 2020 році - 301 тис. працівників,).

Початок війни та впровадження воєнного стану стали основною причиною збільшення рівня та кількості безробітних. Тому, проаналізуємо надані Державною службою зайнятості послуги безробітному населенню за 2020 – 2022 роки (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Діяльність Державної служби зайнятості України у 2020 – 2022 рр.

Показник, тис осіб	2020р.	2021 р.	2022 р.	2020 - 2021		2021 – (січень – жовтень 2022)	
				%	+ (-) тис. осіб	%	+ (-) тис. осіб
Всього отримували допомогу	2192	2064,5	969,3	94,2	-127,5	46,95	-1095,2
З них статус безробітного мали	1247, 2	1191	809,3	95,5	-56,2	33,05	-381,7
Всього отримати роботу	606,4	503,8	263,6	83,1	-102,5	52,32	-240,2
Працевлаштовано безробітних	384,5	404,8	217,1	105,3	20,3	53,63	-187,7
Проходили професійне навчання безробітні	93,4	88,3	44,2	94,5	-5,1	50,06	-44,1
З них, в ЦПТО	48,4	50,6	27,8	104,5	2,2	54,94	-22,8
Всього брали участь у громадських/інших роботах	99,7	66,6	24,8	66,8	-33,1	37,24	-41,8
Отримували допомогу по безробіттю	1118,6	1079,8	737,5	96,5	-11	68,30	-342,3
Кількість вакансій	829,7	705,8	357,6	85,1	-123,9	50,67	-348,2

Джерело: складено автором на основі [55].

За даними Державної служби зайнятості, її послугами протягом січня-жовтня 2022 року скористалися 969,3 тис. осіб, в порівнянні з 2021 роком їх кількість скоротилася на 1,1 млн (47%), з них в 2022 році статус безробітного мали 809,3 тис. осіб, що на 33,05% менше а ніж в 2021 році. Але з 969,3 тис. осіб, які звернулись за допомогою до (ДЗС) отримали роботу тільки 263,6 тис. осіб, що в двічі менше в порівнянні з 2021 роком, а працевлаштувалися

лише 217,1 тис. осіб, що на 187,7 тис. осіб менше в порівнянні з попереднім роком.

Кількість безробітних залучених до професійного навчання та перекваліфікації в 2022 році склали 24,8 тис. осіб, а в 2021 році 60,6 тис. осіб.

Зокрема отримали допомогу по безробіттю 737,5 тис. осіб, однак спостерігаємо скорочення кількості безробітних, які отримували фінансову допомогу на 342,3 тис. осіб. Також кількість зареєстрованих вакансій в 2022 році склала 357,6 тис. одиниць, що в два рази менше а ніж в 2021 році.

Послугами Державної служби зайнятості протягом 2020 року скористалися 2,2 млн громадян, які шукали роботу, з них, 1,2 млн осіб мали статус зареєстрованого безробітного. Допомогу по безробіттю отримували 1,1 млн осіб. За сприяння центрів зайнятості працевлаштовано 606 тис. осіб, зокрема, 385 тис. зареєстрованих безробітних.

У 2020 році за сприяння Державної служби зайнятості 93 тис. безробітних проходили професійне навчання. Зокрема, кількість безробітних, які навчалися у центрах професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості, становила 48 тис. осіб.

До громадських та інших робіт тимчасового характеру залучено 100 тис. осіб. Приклади видів громадських робіт: благоустрій територій, впорядкування місць поховань, супровід інвалідів по зору, допомога сім'ям учасників АТО, роботи на об'єктах соціальної сфери, відбудова історичних пам'яток тощо.

За даними Державної служби статистики, протягом січня-жовтня 2022 року найбільше безробітних громадян було працевлаштовано у сільському господарстві (26%), у переробній промисловості (15%), в сфері торгівлі (15%), в державному управлінні та обороні (9%). В 2021 році 22% раніше були зайняті у сільському, лісовому та рибному господарстві, 20% – у державному управлінні, обороні, обов'язковому соціальному страхуванні, 15% – у сфері торгівлі, 12% – у переробній промисловості. Відповідно 18% –

у сфері торгівлі, 15% – у переробній промисловості та 12% – у державному управлінні, обороні, обов’язковому соціальному страхуванні у 2020 році.

Найбільший відсоток працевлаштованих за 2022 рік спостерігається в неформальному секторі економіки – сфера сільського господарства та торгівлі. Це пов’язано з тим, що ці сфери найменше постраждали у період військових дій.

З початком військових дій, найбільше постраждали південні, північні та східні регіони України. У зв’язку цим велика кількість підприємств були зруйновані, або вимушені зупинити свою діяльність з подальшим перенесенням своїх виробничих потужностей в центральні та західні регіони. Також спостерігається досить високий рівень міграції населення до центральних та західних регіонів, яке втратило попереднє місце роботи та займається пошуком нового.

Розглянемо структуру безробітного населення за способами пошуку роботи в період січня-жовтня 2022 року (рис.2.6):

Рисунок 2.6 - Безробітне населення за способами пошуку роботи в період січня-жовтня 2022 року за даними ДЗС

Джерело: складено автором на основі [55].

Так, з діаграми 2.8 видно, що за пошуком роботи найбільша кількість населення звертається до Державної служби зайнятості – 38% від загальної кількості, 31% населення працевлаштовуються за допомогою особистих

зв'язків, за допомогою соціальних мереж та сайтів з пошуку роботи – 19% та 12% - іншими способами.

Зважаючи на наслідки від впровадження воєнного стану, ринок праці поступово адаптується, що позитивно відзначається на зростанні попиту на робочу силу. Розглянемо структуру вакансій за розмірами заробітної плати (рис. 2.7)

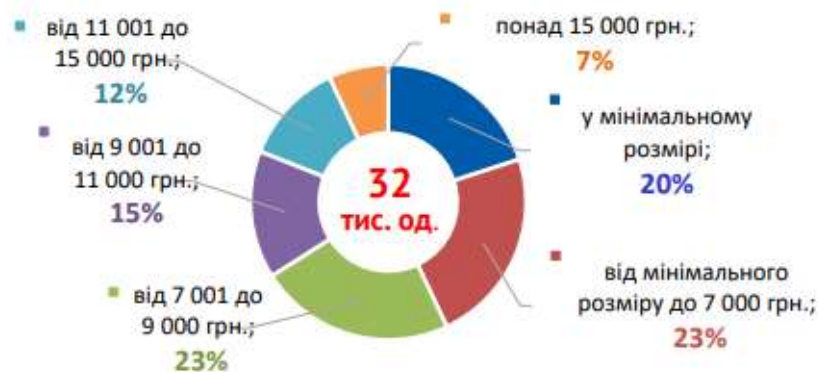

Рисунок 2.7 - Вакансії за розміром заробітної плати період січня-жовтня 2022 року за даними ДСЗ

Джерело: складено автором на основі [55].

З діаграми на рисунку 2.7 спостерігаємо, що найбільший сегмент складають вакансії з рівнем заробітної плати у мінімальному розмірі. Також досить суттєву частину усіх вакансій займають вакансії з рівнем заробітної плати від мінімального розміру заробітної плати до 7000 грн та вакансії з рівнем заробітної плати вище мінімальної від 7000 грн до 9000 грн, які складають по 23% від загальної кількості вакансій. Тому зробити висновок, що в умовах воєнного стану наразі на ринку праці в силу скорочення штатних працівників на підприємствах та знищення промислових одиниць, значно зріз попит на працю і в результаті існує тенденція до зменшення заробітної плати.

Провівши аналіз основних показників ринку праці за даними Державної служби статистики України та звітності державної служби статистики, можемо сказати, що ринок праці зазнав значних змін в період

2020 – 2022 років, однак стан ринку праці поступово відновлюється. Але для більш повного аналізу стану ринку праці в умовах воєнного стану, проаналізуємо інформацію з інших експертних джерел.

За даними експертно-аналітичного центру «ggs.ua», було підготовано звітність щодо ситуації на ринку праці після впровадження воєнного стану наприкінці літа.

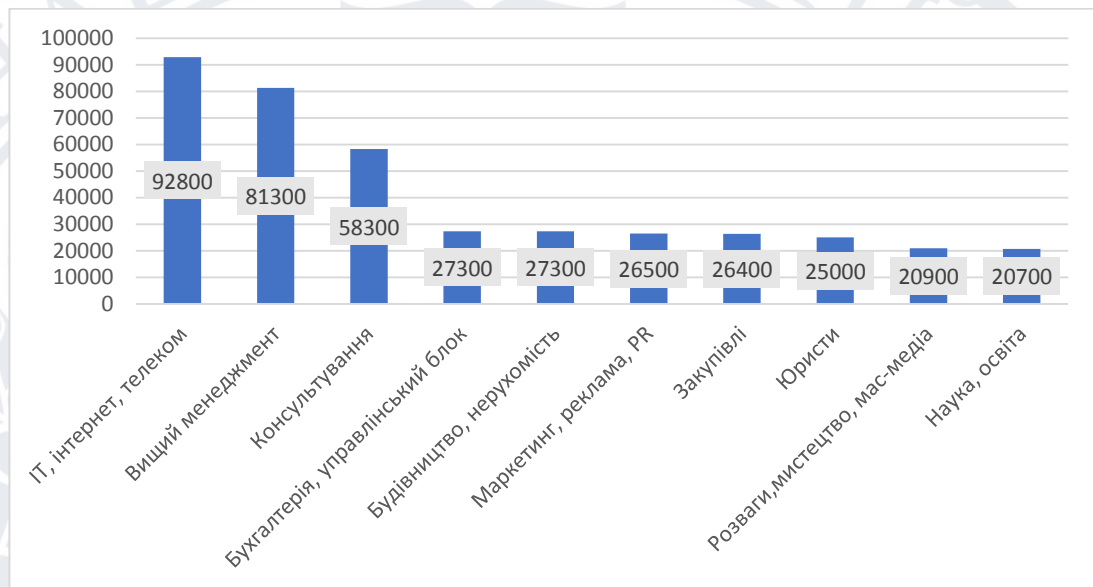

Рисунок 2.8 – Професійні сфери з найвищим рівнем заробітної плати у січні-липні 2022 р. в Україні

Джерело: складено автором на основі [30].

Виходячи з інформації, яка представлена на рисунку 2.2, трійка професійних сфер з найвищим рівнем заробітної плати незмінна ІТ-сфера - 92 800 грн, керівники - 81 300 грн, консалтинг - 58 300 грн. Більше 20 тис гривень в середньому пропонують спеціалістам медіа-сфери та освітянам, рівень середньої заробітної плати у відкритих вакансіях для них складає 20 900 грн та 20 700 грн відповідно.

Однак, зниження середніх зарплат в порівнянні до липня місяця, у відкритих вакансіях для адміністративного персоналу пропонують - 17 400 грн, у сфері продажу - 16 900 грн, в автомобільному бізнесі - 15 200 грн, та у

сфері туризму - 13 900 грн. Найнижчий рівень заробітних плат досі залишається у студентів – 9000 грн. та у домашнього персоналу – 8 800 грн.

Розглянемо структуру регіонів з найбільшою пропозицією роботи наприкінці серпня (рис.2.9)

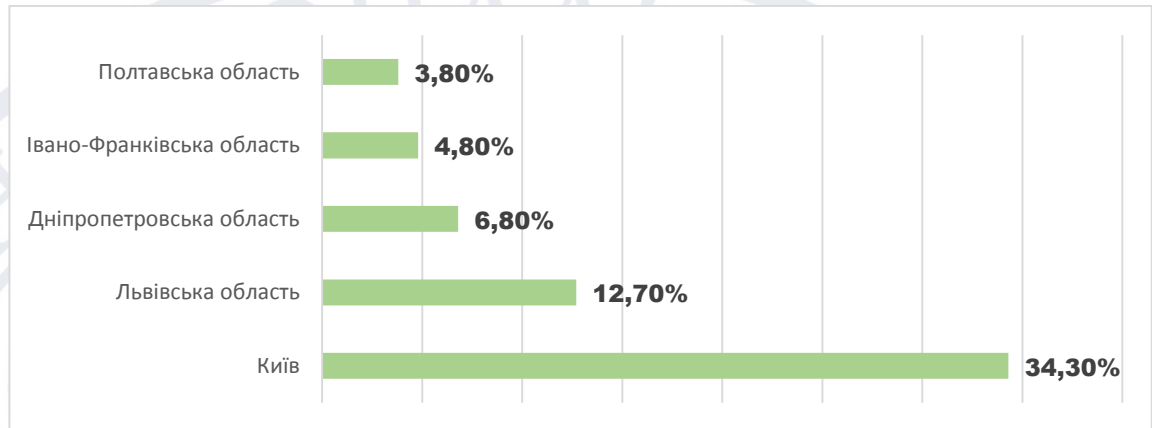

Рисунок 2.9 - Структура пропозиції роботи по регіонам України станом на кінець серпня 2022 р.

Джерело: складено автором на основі [31].

На початку війни лідером був Львів. Станом на серпень Львів та його область займають другу сходинку за кількістю вакансій, тепер перше місце посідає Київ – 34,3% від усіх вакансій. Дніпропетровська область утримується у трійці лідерів, де була і до війни. У період війни з переліку лідерів випала Харківська область, яка зазвичай займала третю сходинку за кількістю пропозицій роботи в Україні. Проте у цьому переліку останнім часом тримається Івано-Франківська область, яка не входила до десятки регіонів з найбільшою кількістю вакансій.

Зараз неможливо підрахувати статистику ринку праці у тимчасово окупованих областях. Поки можна сказати, що найменше вакансій відкрито у Запорізькій, Миколаївській, Кіровоградській, Чернігівській, Рівненській та Харківській областях, в наслідок окупації та постійних бойових дій у даних областях.

Спостерігається нова тенденція серед роботодавців – пропонувати роботу для спеціалістів без досвіду роботи та студентів. Основною причиною

виникнення цієї тенденції являється бажання компаній економити та набирати на деякі посади працівників без досвіду роботи, для подальшого їх навчання на практиці.

Проаналізуємо структуру професійних сфер з найбільшою кількістю пропозицій роботи наприкінці літа (рис. 2.10)

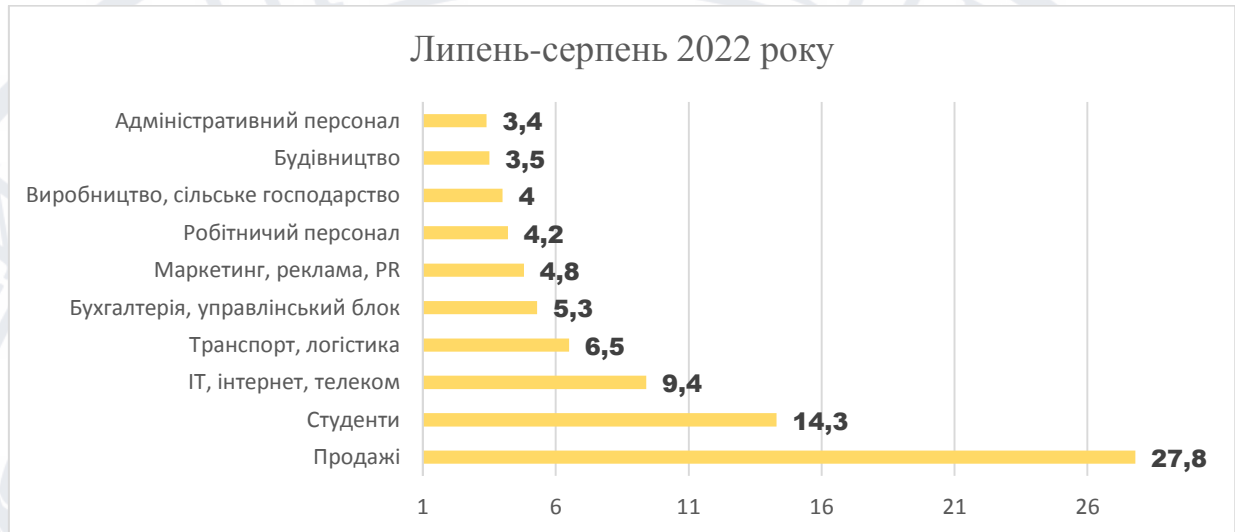

Рисунок 2.10 - Професійні сфери з найбільшою кількістю пропозицій роботи

Джерело: складено автором на основі [32].

Так, трійку лідерів з найбільшим відсотком кількості пропозицій роботи відкривають сфери продажу – 27,8 %, студенти – 14,3% та працівники сфери IT – 9,4%. Далі розташувалися сфери транспорту і логістики – 6,5% та бухгалтерії – 5,3%. Майже на одному рівні знаходяться сфери маркетингу, робітничого персоналу, виробництва. На останньому місці розташувалися сфери будівництва - 3,5% та адміністративного персоналу – 3,4%.

Найбільша конкуренція на одне робоче місце спостерігається в Харківській, Запорізькій, Одеській, Київській та Сумській областях (рис. 2. 11)

Рисунок 2.11 – Навантаження на одне робоче місце
Джерело: складено автором на основі [33].

Так, найбільша конкуренція спостерігається в Харківській області – 29 осіб, у Запорізькій області – 24. Основними причинами таких показників є тимчасова окупація даних областей, та ведення на них активних військових дій.

За даними експертно-аналітичного центр кадрового порталу «ggs.ua», було детально проаналізовано ситуацію з зарплатами в регіонах України (рис. 2.12).

Рисунок 2.12 – Регіони з найвищими заробітними платами
Джерело: складено автором на основі [34].

Так, Київ залишається містом з найвищою середньою заробітною платою. Середній оклад в столиці тримається у межах - 29 500 грн. Зокрема середня липнева зарплата у Львові та області становить 18 900 грн, у Одеській області роботодавці у липні пропонують в середньому 22 500 грн. Хоч і Харківська область була однією з окупованих територій, однак рівень

заробітної плати склав 18 000 грн. У Запорізькій та Чернівецькій в середньому пропонують 17 100 тис. грн.

Різниця між регіонами за показником середньої зарплати досить відчутна. До переліку регіонів з найнижчими зарплатами потрапили також Полтавська та Київська області, де в середньому у липні пропонують 11 700 грн; Житомирська область (11 800 грн), Кіровоградська область (12 100 грн), Чернігівська область (12 100 грн).

26 квітня 2022 року Соціальною групою «Рейтинг» було проведене Дев'яте загальнонаціональне опитування, в результаті дослідження було отримало наступні результати: з початку квітня дещо зменшилася кількість тих, хто планує повертатися додому найближчим часом (з 29% до 22%). Натомість побільшало тих, хто хотів би повернутися, але трохи пізніше (з 24% до 31%). Майже не змінилася кількість тих, хто має намір повернутися додому, але після завершення війни (43%). Спостерігається поступове зростання кількості українців, які повертаються до роботи. Наразі серед тих, хто мав роботу до війни, продовжують працювати 59% (у березні таких було 46%). Зокрема, зросла кількість тих, хто працює у звичному режимі (з 23 до 32%). 24% працюють частково або віддалено, а 3% - почали працювати на новій роботі. Найбільше тих, хто зараз працює, серед мешканців західних та центральних областей (біля 60%). Серед мешканців півдня працюють 52%, сходу – близько 40%. Поступове відновлення зайнятості спостерігається у центрі, на півдні та сході. Натомість на заході з початку квітня ситуація стабілізувалася. Водночас, 39% з тих, хто мав роботу до війни, досі не мають роботи (у березні було 53%, на початку квітня – 41%). Половина опитаних (54%), котрі втратили роботу на час війни вірять, що зможуть повернутися на попереднє місце праці. 40% – не вірять. Найбільше останніх – серед мешканців сіл, старших опитаних та жінок. Важливо, що дві третини респондентів, котрі втратили роботу внаслідок війни, готові змінити місце роботи. 58% респондентів не проти перекваліфікуватися на іншу професію, а

49% – готові працювати в іншому регіоні країни. Найбільше тих, хто готовий змінити свій фах та місце роботи серед мешканців східних регіонів [35].

За словами незалежного HR-експерта Тетяни Пашкіни - тепер ситуацію ускладнює те, що багато виробництв або розташовані на тимчасово окупованих територіях, або в непридатному стані, або змушені переїхати чи не можуть працювати на повну силу, бо існують ринкові та логістичні обмеження: зросли ціни, обсяги продажів зменшилися. Через це безробіття найближчим часом подолати буде вкрай складно. Зараз, скажімо, незважаючи на те, що кількість шукачів роботи майже та ж сама, що й до війни, число вакансій у 2,5-3 рази менша [36].

За даними ООН, з початку війни нашу країну залишили майже 7 мільйонів людей, близько 4 мільйонів українців зареєструвались для тимчасового проживання в країнах ЄС. І хоча відтоді частина громадян повернулися додому, експерти однак оцінюють ці тимчасові втрати трудового ресурсу щонайменше у 5 мільйонів людей. Країна має бути готовою до того, що частина із цих 5 мільйонів, на жаль, не повернуться [37].

Не зрозуміло, як ми відбудовуватимемо країну і якими силами. Тому що за кордоном вже починається активна інтеграція багатьох наших співвітчизників, - каже адвокаційний експерт БФ «Право на захист», Юлія Черватюк, - І тому вже зараз потрібно розробляти відповідні стратегії, комунікувати з людьми й міжнародними партнерами. Є якісь напрацювання, але очевидно, що нам потрібно буде усе це переглядати, оновлювати. Зокрема, й тому, що дуже багато ухвалених раніше документів мають декларативний характер, без механізмів практичної реалізації. А якщо таких інструментів немає, то, звісно, й сама структура не працюватиме. Головне: ми маємо зрозуміти, яким чином повертати людей в Україну і яким чином ми залучатимемо людей з інших країн» [38].

За поточний рік кількість безробітних склала - 969,3 тис. осіб, а в 2021 році цей показник сягає близько двох мільйонів. Причин, чому нині в Україні

реєструють менше безробітних є кілька. Найбільш очевидна – виїзд великої кількості українців за кордон.

Провідна наукова співробітниця Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України Лідія Ткаченко у розмові зі «Слово і діло» виділила ще кілька аспектів. Так, за її словами, Державна служба зайнятості частину інформації отримує через звітність роботодавців (про наявні вакансії, про заплановані звільнення тощо), а на час воєнного стану підприємствам дозволяється відтерміновувати подання такої інформації. Тому поточна статистика Державної служби зайнятості не є повною, про що має бути відповідне уточнення. Також не зовсім зрозуміло, як ДСЗ отримує дані із тимчасово окупованих територій, наголосила Л.Ткаченко. «Зменшення кількості зареєстрованих безробітних може бути пов'язане насамперед з тим, що зменшилась підконтрольна українській владі територія. Центри зайнятості, наприклад, в Мелітополі чи Херсоні, можливо і не передають дані на підконтрольну територію, або ж взагалі там не працюють. Тобто, якась кількість людей не має можливості звернутися до місцевих центрів зайнятості, зареєструватися там, або ж їм просто не до цього. Багато людей виїхали за кордон або в інші регіони, і вважають своє місце перебування тимчасовим», – пояснює експерт [39].

Початок війни та впровадження воєнного стану стали основним чинником впливу на стан ринку праці України. Наведений вище матеріал переконливо доводить, що на ринку праці відбулися наступні зміни:

- Значно збільшилась конкуренція на ринку, через міграцію населення з окупованих територій в західні та центральні регіони країни, стали більш жорсткі вимоги від роботодавців при відборі персоналу, в результаті збільшується навантаження на одне робоче місце. Серед роботодавців з'явилась тенденція економити, наймаючи спеціалістів без досвіду роботи або студентів.
- Відчутні зміни в структурі трудового потенціалу країни, збільшується кількість безробітного населення, в наслідок руйнування промислових

одиниць або вимушеного припинення діяльності підприємств під час військових дій. Кардинально зріз рівень міграції населення за кордон, за даними ООН, за кордон виїхало 7 млн осіб, що в майбутньому може призвести до дефіциту робочої сили.

- Спостерігається збільшення відсотку затребуваності нових професійних сфер на ринку, які в порівнянні з попередніми роками були менш актуальними. Також спостерігаємо диференціацію рівня заробітною плати та пропозицій роботи відносно регіонів.

Провівши аналіз, можемо дійти до висновку, що з початком війни та впровадженням воєнного стану ринок праці зазнав суттєвих втрат. За висновками багатьох експертів, розраховувати на покращення ситуації не варто.

2.2 Дослідження організаційно-економічного забезпечення функціонування механізму регулювання ринку праці України в умовах воєнного стану

В умовах постійної трансформації ринку праці під впливом впровадженого воєнного стану, важливе значення набуває дослідження питання механізму регулювання ринку праці, а саме його організаційне та фінансове забезпечення. Тому, на основі чинних нормативно-правових актів структурно сформуємо організаційно-економічний механізм регулювання ринку праці в Україні.

У Законі України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 № 5067-VI, зі змінами та доповненнями, ринок праці – це «система правових, соціально-трудових, економічних та організаційних відносин, що виникають між особами, які шукають роботу, працівниками, професійними спілками, роботодавцями та їх організаціями, органами державної влади у сфері задоволення потреби працівників у зайнятості, а роботодавців – у найманні працівників відповідно до законодавства» [40].

Законом України від 21.09.2022 № 2622-IX «Про зайнятість населення», Держава забезпечує реалізацію політики у сфері зайнятості населення шляхом та надання соціальних послуг за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття». Визначення у загальнодержавних програмах економічного та соціального розвитку, програмах економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, районів, міст показників розвитку ринку праці та зайнятості населення та їх оцінювання за результатами реалізації таких програм [41].

Законом України № 341-IX від 05.12.2019 «Про зайнятість населення». Формування та реалізацію державної політики у сфері зайнятості населення забезпечують у межах своїх повноважень Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері зайнятості населення та трудової міграції, інші центральні органи виконавчої влади, Верховна Рада Автономної Республіки Крим та Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування [42].

Законом України № 2622-IX від 21.09.2022 «Про зайнятість населення», Територіальні та місцеві програми зайнятості населення спрямовані на реалізацію основних напрямів державної політики у сфері зайнятості населення в регіонах та є складовими програм їх соціально-економічного розвитку. Територіальні та місцеві програми зайнятості населення розробляються місцевими державними адміністраціями за участю профспілок, організацій роботодавців, їх об'єднань, інших громадських об'єднань [43].

Законом України № 2220-IX від 21.04.2022 «Про зайнятість населення», Заходи щодо сприяння зайнятості населення спрямовуються на:

- забезпечення відповідності рівня професійної кваліфікації працездатних осіб потребам ринку праці;
- створення умов для активного пошуку роботи безробітними;

– підвищення конкурентоспроможності осіб на ринку праці [44].

Узагальнюючи інституційні положення законодавчих актів [40, 41, 42, 43, 44] можемо сформувати організаційно-економічний механізм регулювання ринку праці (рис.2.13)

Рисунок 2.13 - Організаційно-економічний механізм регулювання ринку праці

Джерело: складено автором на основі [40, 41, 42, 43, 44].

З рисунку 2.13, можемо сказати, що до складу економічної складової механізму регулювання ринку праці належать:

- Державний бюджет України;
- Місцеві бюджети;

- Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття;
- Економічні показники Державних цільових програм та складових державних програм зайнятості;

Для дослідження економічної забезпеченості механізму регулювання ринку праці проведемо аналіз фінансової звітності щодо доходів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття

Кожен бюджет має свої власні джерела доходів. Джерелами доходів державного бюджету є податок на прибуток підприємств, об'єднань і організацій; податок на додану вартість; акцизні податки; доходи від зовнішньоекономічної діяльності; прибутковий податок з громадян та ін., згідно з нормативами, що визначаються законодавчими актами. Доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок різних місцевих податків та стягнень [45].

За результатами експертизи проєкту Закону України «Про Державний бюджет України» проведемо аналіз доходів державного бюджету за 2022 рік.

У законопроєкті запропоновано встановити доходи державного бюджету на 2022 рік у сумі 1 трлн 267,4 млрд грн, що більше, ніж визначено в законі на 2021 рік, на 160 млрд грн, або 14,4 %, а порівняно з очікуваними, за оцінкою Рахункової палати, у 2021 році доходами – на 87,4 млрд грн, або 7,4 % [46].

Обсяги доходів, запропоновані у законопроєкті за основними джерелами доходів, наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 - Доходи Державного бюджету України на 2022 рік

Показники	2021 р. (затверджено)	2022 рік (передбачено у законопроекті)	Відхилення	
			сума	%
ВСЬОГО ДОХОДІВ	1 107	1 267	160	14,4
з них:				
Податок та збір на доходи фізичних осіб	138	161	23	16,8
Податок на прибуток підприємства	112	137	25	22,8
Рентна плата за користування надрами загальнодержавного значення	35	41	6	16,7
Акцизний податок із вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	82	84	2	3,0
Акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	57	70	13	22,2
ПДВ із вироблених товарів в Україні (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування	140	166	26	18,6
ПДВ із ввезених на митну територію товарів	352	398	46	13,2
Ввізне мито	34	36	2	6,5

Джерело: складено автором на основі [46].

Аналізуючи дані таблиці 2.4, спостерігаємо що найбільше доходів держава отримує з податків та зборів на доходи фізичних осіб в 2022 році – 161 млн грн., що на 23 млн. більше а ніж у 2021 році та з податку на прибуток підприємств в 2022 році цей показник склав 137 млн грн, даний показник збільшився на 25 млн грн. ПДВ із ввезених на митну територію товарів у порівнянні з 2021 роком також збільшився на 46 млн. грн, о основному спостерігаємо позитивну тенденцію росту прибутку Державного бюджету України.

Розглянемо динаміку прибутку Державного бюджету України за період січня-вересня 2022. (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 - Виконання державного бюджету України за 9 місяців 2022 р.

2022 рік	Доходи, млн. грн.	Видатки, млн. грн.	Сальдо, млн. грн.
Січень	89303	70648,1	15887,8
Лютий	208359,3	182993,8	23736,9
Березень	328956,7	383100,6	-56125,7
Квітень	412559,6	558752,4	-147432,1
Травень	520014,8	784213,9	-264002,5
Червень	628193,3	1036726	-408420,5
Липень	806980,3	1218507	-411505,4
Серпень	1031460	1450246	-418558,7
Вересень	1251823	1746860	-495342,9

Джерело: складено автором на основі [47].

За даними представленими в таблиці, можемо спостерігати позитивне сальдо доходів Державного бюджету за січень та лютий, у січні позитивне сальдо склало 15887,8 млн грн, а у лютому - 23736,9 млн грн. Починаючи з березня по вересень спостерігається негативне сальдо, яке щомісячно зростає. Причиною стабільного росту негативного сальдо являється початок війни та впровадження воєнного стану, в результаті значно зросли витрати на укомплектування та підтримку армії.

За даними Міністерства фінансів України, проведемо аналіз виконання доходів місцевих бюджетів за січень-лютий 2022 року.

За січень-лютий 2022 року до загального фонду місцевих бюджетів надійшло 60 861,2 млн грн. Приріст надходжень до загального фонду проти січня-лютого 2021 року склав 24,2% або 11 839,8 млн грн.

Обсяг надходжень податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) за січень-лютий 2022 року склав 37 349,1 млн грн.

Приріст надходжень ПДФО до відповідного періоду 2020 року становить 29,4% або 8 494,3 млн грн. Із 9 регіонів, що мають темпи приросту ПДФО вищі за середній показник по Україні, 7 регіонів забезпечили приріст понад 30%. Найнижчий приріст мають Чернігівська, Херсонська, Миколаївська та Волинська області.

Фактичні надходження податку на нерухоме майно за січень-лютий 2022 року склали 1 482,9 млн грн, приріст надходжень порівняно з відповідним періодом 2021 року становить 31,2 %, або на 352,9 млн грн більше.

Надходження єдиного податку склали 11 897,4 млн грн, збільшення надходжень проти січня-лютого 2021 року становить 23,9 %, або на 2 295,6 млн грн більше.

Виконання за 2 місяці 2022 року річних затверджених показників доходів загального фонду складає 16,7% (слайд 6), в тому числі за надходженнями:

- податку на доходи фізичних осіб – 16,2%
- плати за землю – 13,1%
- податку на нерухоме майно – 17,9%
- єдиного податку – 25,5%

Надходження плати за землю склали 4 787,9 млн грн, зменшення надходжень проти січня-лютого 2021 року становить 5,8%, або 293,0 млн грн.

По при досить негативній тенденції зниження прибутку в Державному бюджеті України, спостерігається зріст загального фонду місцевих бюджетів на 60 861,2 млн грн, а обсяг ПДФО за січень-лютий 2022 року склав 37 349,1

млн грн, це свідчить про достатнє економічне забезпечення механізму регулювання ринку праці на рівні місцевих самоврядувань.

Кабінет Міністрів України від 7 червня 2022 р. № 654 прийняв постанову «Про затвердження бюджету Фонду загальнообов’язкового державного соціального страхування на випадок безробіття на 2022 рік» [48].

На основі даних представлених у постанові, проаналізуємо економічну забезпеченість механізму ринку праці Фондом загальнообов’язкового державного соціального страхування на випадок безробіття (табл. 2.6)

Таблиця 2.6 – Бюджет Фонду загальнообов’язкового державного соціального страхування на випадок безробіття за 2022 рік

Усього доходів (разом із залишком коштів на початок 2022 року)	19 333 475,7 тис. грн
Усього видатків	19 333 475,7 тис. грн
з них:	
матеріальне забезпечення на випадок безробіття, соціальні послуги та заходи із сприяння зайнятості, профілактика настання страхових випадків, допомога по частково-му безробіттю	16 087 613 тис. грн
виплата достроково призначеної пенсії, допомога на поховання та оплата послуг за їх доставку	32 682,2 тис. грн
інформаційно-аналітичні системи Державної служби зайнятості	50 843 тис. грн
утримання та забезпечення діяльності Державної служби зайнятості, Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості	3 162 337,5 тис. грн
Залишок коштів	0 тис. грн

Джерело: складено автором на основі [49].

З таблиці 2.6 бачимо, загальна кількість доходів у фонді складає 19 333 475,7 тис. грн, аналогічна кількість видатків. Спостерігаємо, що найбільша кількість заощаджень виділена на матеріальне забезпечення на випадок безробіття, соціальні послуги та заходи із сприяння зайнятості, профілактика настання страхових випадків та допомогу по частковому безробіттю - 16 087 613 тис. грн. Також слід звернути увагу, що 3 162 337,5 тис. грн

виділяється на утримання та забезпечення діяльності Державної служби зайнятості та інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості.

Отже, проаналізувавши фінансові звітності щодо доходів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття отримуємо наступні висновки:

- В Державному бюджету запропоновано встановити доходи державного бюджету на 2022 рік у сумі 1 трлн 267,4 млрд грн, що більше, ніж визначено в законі на 2021 рік, на 160 млрд грн, або 14,4 %, рік, але спираючись на висновки, які ми отримали в результаті аналізу динаміки сальдо, можемо сказати, що велика кількість коштів виділяється на потреби Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних та інших органів, залучених до виконання завдань щодо відсічі збройної агресії, забезпечення недоторканності державного кордону та захисту держави.
- В загальному фонді місцевих бюджетів спостерігається зріст загального фонду на 60 861,2 млн грн, а обсяг ПДФО за січень-лютий 2022 року склав 37 349,1 млн грн, це свідчить про достатнє економічне забезпечення механізму регулювання ринку праці на рівні місцевих самоврядувань.
- Проаналізувавши Фонд загальнообов'язкового державного страхування, спостерігаєм, що найбільша кількість заощаджень виділена на матеріальне забезпечення на випадок безробіття, соціальні послуги та заходи із сприяння зайнятості, профілактика настання страхових випадків та допомогу по частковому безробіттю - 16 087 613 тис. грн. Також слід звернути увагу, що 3 162 337,5 тис. грн виділяється на утримання та забезпечення діяльності Державної служби зайнятості та інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості. Дані показники свідчать про достатнє економічне забезпечення механізму регулювання ринку праці в умовах воєнного стану.

Розглянемо організаційну складову забезпечення механізму ринку праці.

Згідно з Постановою КМ № 129 від 22.02.2012 «Порядок використання коштів резервного фонду бюджету»: Цей Порядок визначає напрями використання коштів резервного фонду державного бюджету та місцевого бюджету і встановлює процедури, пов'язані з виділенням коштів резервного фонду відповідного бюджету та звітуванням про їх використання:

- Резервний фонд бюджету формується для здійснення непередбачених видатків, що не мають постійного характеру і не могли бути передбачені під час складання проекту бюджету.
- Резервний фонд бюджету не може перевищувати 1 відсотка обсягу видатків загального фонду відповідного бюджету.
- Резервний фонд бюджету встановлюється законом про Державний бюджет України або рішенням про місцевий бюджет загальною сумою без визначення головного розпорядника бюджетних коштів [50].

5 листопада 2008 р. за N 1077/15768 «Порядок використання коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття та здійснення контролю під час організації оплачуваних громадських робіт для безробітних».

Цей Порядок визначає напрями використання коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття (далі - Фонд) для організації оплачуваних громадських робіт для осіб, визнаних у встановленому порядку безробітними (далі - безробітні особи).

Фінансування організації оплачуваних громадських робіт за рахунок коштів Фонду здійснюється для безробітних осіб, які не отримують допомогу по безробіттю, оплати основної та додаткової заробітної плати, визначеної відповідно до першої та другої частин статті 2 Закону України "Про оплату праці" (108/95-ВР), сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, оплати перших п'яти

днів тимчасової непрацездатності безробітних осіб, зайнятих на оплачуваних громадських роботах.

Аналізуючи організаційну структуру механізму регулювання ринку праці, можемо сказати, що усі організаційні складові працюють за нормативно-правовими актами.

2.3 Оцінка впливу Державної служби зайнятості на регулювання ринку праці України в умовах воєнного стану

Для проведення оцінки впливу Державної служби зайнятості на вітчизняний ринок праці, було вирішено провести аналіз на між регіональному рівні та для досягнення поставлених цілей використати кластерний аналіз. Для аналізу ситуації, яка складалася на ринку в 2022 році та проведення кластерного аналізу, обрано наступні показники, які були представлені в звіті Державної служби зайнятості за січень-жовтень 2022 року, а саме:

- Чисельність безробітного населення
- Кількість безробітного населення, яке отримало роботу
- Чисельність працевлаштованих
- Кількість осіб, які проходили навчання
- Кількість осіб, які отримали допомогу по безробіттю
- Кількість вакансій отриманих від роботодавців
- Рівень середньої з/п по вакансіях
- Кількість безробітних на 1 вакансію

Дані показники дають можливість якісно оцінити та проаналізувати вплив ДСЗ на стан ринку праці в Україні.

Для даного дослідження дані були взяті з офіційного сайту «Державної служби зайнятості»: <https://www.dcz.gov.ua/>.

Отже, отримуємо початкову таблицю для проведення розрахунків. Вихідні дані для аналізу наведені в Додатку А.

У спеціалізованому програмному пакеті STATISTICA, що використано для проведення класифікації регіонів України за основними показниками ринку праці, представлені такі методи:

- ієрархічна класифікація характеризується побудовою ієрархічної, або деревоподібної, структури. Вона ґрунтується на послідовній кластеризації, основний зміст якої полягає в тому, що спочатку кожен об'єкт є окремим кластером, на наступному кроці найбільш подібні об'єкти об'єднуються в окремий кластер, у подальшому це триває до тих пір, поки всі об'єкти не утворять один кластер.

- кластеризація методом k-середніх – ітеративний метод кластеризації. Його суть полягає в тому, що процес класифікації починається із задавання певних умов кластерного аналізу, зокрема кількості кластерів, порога завершення процесу класифікації.

Дослідимо регіони України, за такими показниками: кількість безробітного населення, яке отримало роботу, чисельність працевлаштованих, кількість осіб, які проходили навчання, кількість осіб, які отримали допомогу по безробіттю, кількість вакансій отриманих від роботодавців, рівень середньої з/п по вакансіях, кількість безробітних на 1 вакансію.

Проведемо стандартизацію даних, для цього вибираємо в меню програмного пакета STATISTICA «Edit/Fill/Standardize Block/Standardize Columns». Значення змінних після цього матимуть середнє 0 і стандартне відхилення 1.

Побудуємо дендрограму за методом Варда з відстанню міський квартал (Манхеттен), яка показала, що доцільно розбити регіони на 3 групи (рис. 2.17).

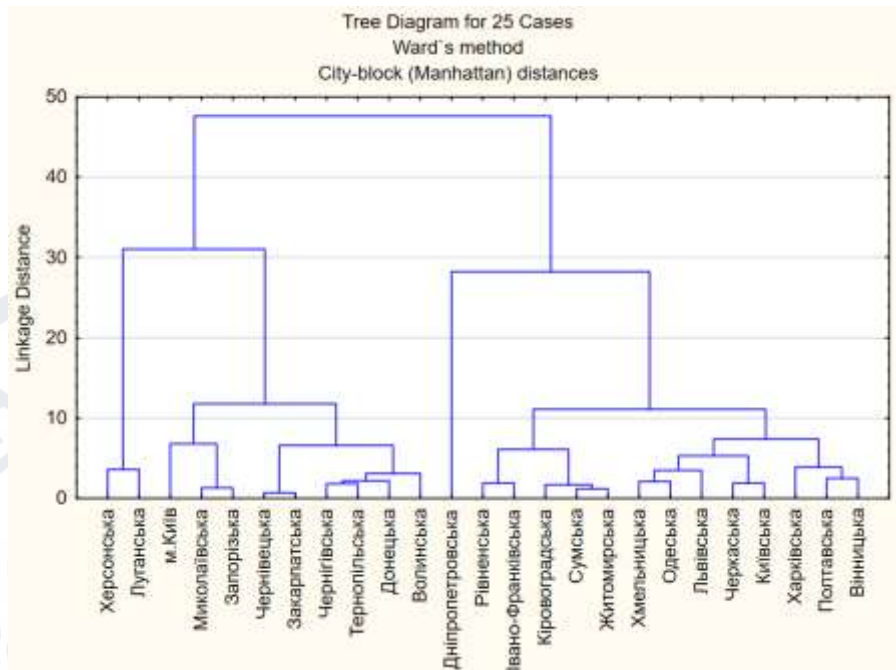

Рисунок 2.14 – Дендограма за методом варда

Джерело: складено автором на основі [Додаток А].

Отже, за даними дендограми на рисунку 2.17 бачимо, що всі регіони були розділені на чотири групи:

- 1 група:** Херсонська та Луганська області;
- 2 група:** м. Київ, Миколаївська, Запорізька, Чернівецька, Закарпатська, Чернігівська, Тернопільська, Донецька, Волинська області;
- 3 група:** Дніпропетровська область;
- 4 група:** Рівненська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Сумська, Житомирська, Хмельницька, Одеська, Львівська, Черкаська, Київська, Харківська, Полтавська, Вінницька області;

Аналізуючи даний розподіл, можна сказати, що кожна група регіонів подібна і згрупована відповідно до показників, які були представлені в таблиці (Додаток А). Найбільше виділяється Дніпропетровська область, яка після проведення розподілу визначається як окрема група, це можна пояснити тим, що в даному регіоні спостерігається найбільший рівень показників, які були представлені в вихідній таблиці. Наприклад, в даному регіоні найбільша кількість зареєстрованих безробітних - 74828 осіб, з них

29367 осіб отримали роботу і в результаті 25618 осіб були офіційно працевлаштовані. Також у даному регіоні спостерігається найбільша кількість осіб, які отримали допомогу по безробіттю – 64889 осіб.

Проведемо кластерний аналіз за методом k-середніх, на основі існуючих даних (рис. 2.2).

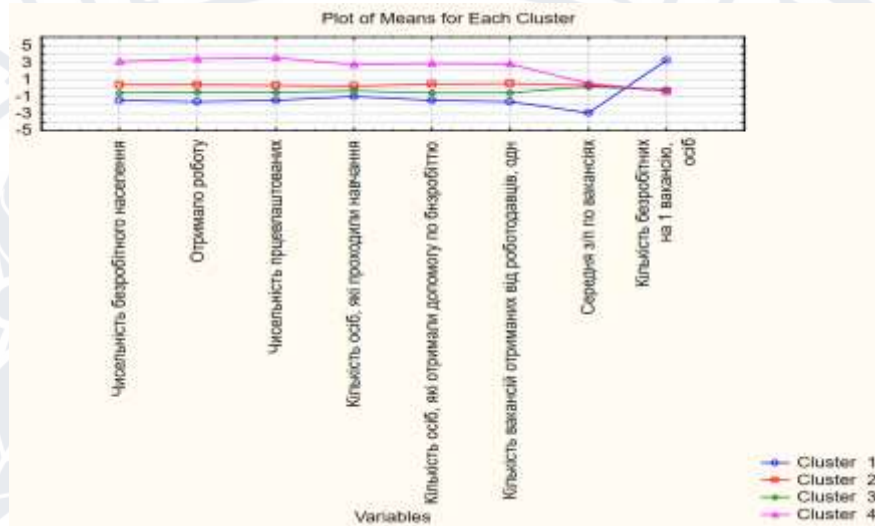

Рисунок 2.15 – Метод k-середніх

Джерело: складено автором на основі [Додаток А].

В результаті кластеризації, усі регіони були поділені на чотири кластери рисунок 2.16 (Додаток Б)

Після проведення кластерного аналізу, отримуємо наступні результати:

До **першого кластеру** відносяться наступні регіони: Луганська та Херсонська область, за даними ДСЗ у наведених регіонах прослідковується найнижчі рівень показників чисельності безробітного населення; кількості безробітного населення, яке отримало роботу; чисельності працевлаштованих; кількості осіб, які проходили навчання; кількості осіб, які отримали допомогу по безробіттю; кількості вакансій отриманих від роботодавців; рівня середньої з/п по вакансіях, кількості безробітних на 1 вакансію.

У Луганській області кількість безробітного населення склало – 10109 осіб, з 10109 осіб отримали пропозицію роботи 1964 осіб, з 1964 осіб

офіційно працевлаштувалося 1881 осіб, кількість осіб, які отримали допомогу у зв'язку з безробіттям склала 8901 осіб. Відповідно, кількість безробітного населення в Херсонській області складає 15398 осіб, в результаті наданої допомоги Державною служби зайнятості офіційно працевлаштувалося лише 1789 осіб, що менше навіть в порівнянні з Луганською областю, кількість вакансій отриманих від роботодавців складає 2262 одиниць, а середній рівень заробітної плати по всім вакансіям – 4875 грн. Опираючись на наведені показники, можемо зробити висновок, що ці регіони найбільше постраждали від початку масових бойових дій, що призвело до великої кількості міграції населення з даних регіонів і руйнування важливої інфраструктури, інститутів ринку праці та підприємств, в результаті даних подій зменшується кількість трудового ресурсу, зростає кількості безробітного населення, яке потребує допомоги та зменшується рівень оплати праці. На графіку k-середніх кластер позначений синім кольором

Другий кластер: Вінницька, Житомирська, Київська, Львівська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Харківська, Хмельницька, Черкаська області та м, Київ. Даний кластер має найбільші середні показники чисельності безробітного населення; кількості безробітного населення, яке отримало роботу; чисельності працевлаштованих; кількості осіб, які проходили навчання; кількості осіб, які отримали допомогу по безробіттю; кількості вакансій отриманих від роботодавців по відношенню до першого та третього кластерів. Середня кількість зареєстрованих безробітних за всіма регіонами цього кластеру складає близько 35 тис. осіб, з них в середньому 10 тис. осіб працевлаштовуються офіційно, найбільша кількість безробітних, які отримали допомогу з отриманням статусу безробітного спостерігається в наступних регіонах: Вінницька область – 41098 осіб, м. Київ – 40011 осіб, Львівська область – 34727 осіб та Житомирська область – 30537 осіб. Також ці регіони являються лідерами по кількості вакансій отриманих від роботодавців. Рівень заробітної плати до загальної кількості вакансій складає

в середньому 8 тис. грн. На графіку даний кластер зображений червоним кольором.

Отже, серед регіонів другого кластеру спостерігається стабілізація ринку праці, основними чинниками, які цьому сприяють є міграція трудових ресурсів і релокація підприємств та виробничих одиниць з зони бойових дій до центральних, північних та західних регіонів України. Також слід наголосити, що більшість регіонів майже не постраждали від бойових дій, окрім Харківської, Київської, Львівської областей та м. Київ. Оскільки, м. Київ як столиця України, завжди являвся регіоном з найбільшим рівнем зайнятості населення та заробітної плати.

Третій кластер: Волинська, Донецька, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Миколаївська, Чернівецька, Чернігівська області. В порівнянні з другим кластером, дані регіони мають дещо нижчі показники щодо чисельності безробітного населення; кількості безробітного населення, яке отримало роботу; чисельності працевлаштованих; кількості осіб, які проходили навчання; кількості осіб, які отримали допомогу по безробіттю; кількості вакансій отриманих від роботодавців. Це пояснюється тим, що у даному кластері більшість регіонів знаходяться на півдні та сході країни, ще ведуться активні бойові дії. Так, в середньому в цих регіонах кількість зареєстрованих безробітних складає близько 26 тис. осіб, але з них офіційно працевлаштовуються близько 6 тис. осіб, середня заробітна плата по всім вакансіям в середньому становить 8 тис. грн, в даних регіонах спостерігається найбільше навантаження на одне робоче місце, у Миколаївській області – 23 особи та 24 особи у Запорізькій. На графіку кластер зображений зеленим кольором.

Четвертий кластер: Так, як і було сказано раніше до даного кластеру було віднесено тільки Дніпропетровську область. В даному регіоні найбільша кількість зареєстрованих безробітних - 74828 осіб, з них 29367 осіб отримали роботу і в результаті 25618 осіб були офіційно працевлаштовані. Також спостерігається найбільша кількість осіб, які отримали допомогу по

безробіттю – 64889 осіб, а кількість вакансій отриманих від роботодавців складає 35829 одиниць. Причиною підвищення усіх показників являється те, що економіка Дніпропетровщини належить до одних з найбільш розвинутих у промисловому відношенні до регіонів країни, що сприяє розвитку та підтримці зайнятості населення.

Отже, провівши кластерний аналіз щодо впливу Державної служби зайнятості на регулювання ринку праці України в умовах воєнного стану, спостерігаємо, що за рахунок надання своїх послуг ДСЗ намагається стабілізувати ситуацію на ринку праці. Однак, найбільший вплив на ринок праці спостерігається в центральних, північних і західних регіонах, найменший вплив спостерігається в східних та південних регіонах України, а саме в Херсонській та Луганській областях.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

3.1 Механізм регулювання ринку праці України в умовах воєнного стану

Найбільший вплив в сфері регулювання трудових відносин займає саме механізм регулювання ринку праці. На основі наведеної аналітичної інформації наведеної в першому та в другому розділі, побудуємо структуру механізму регулювання ринку праці України

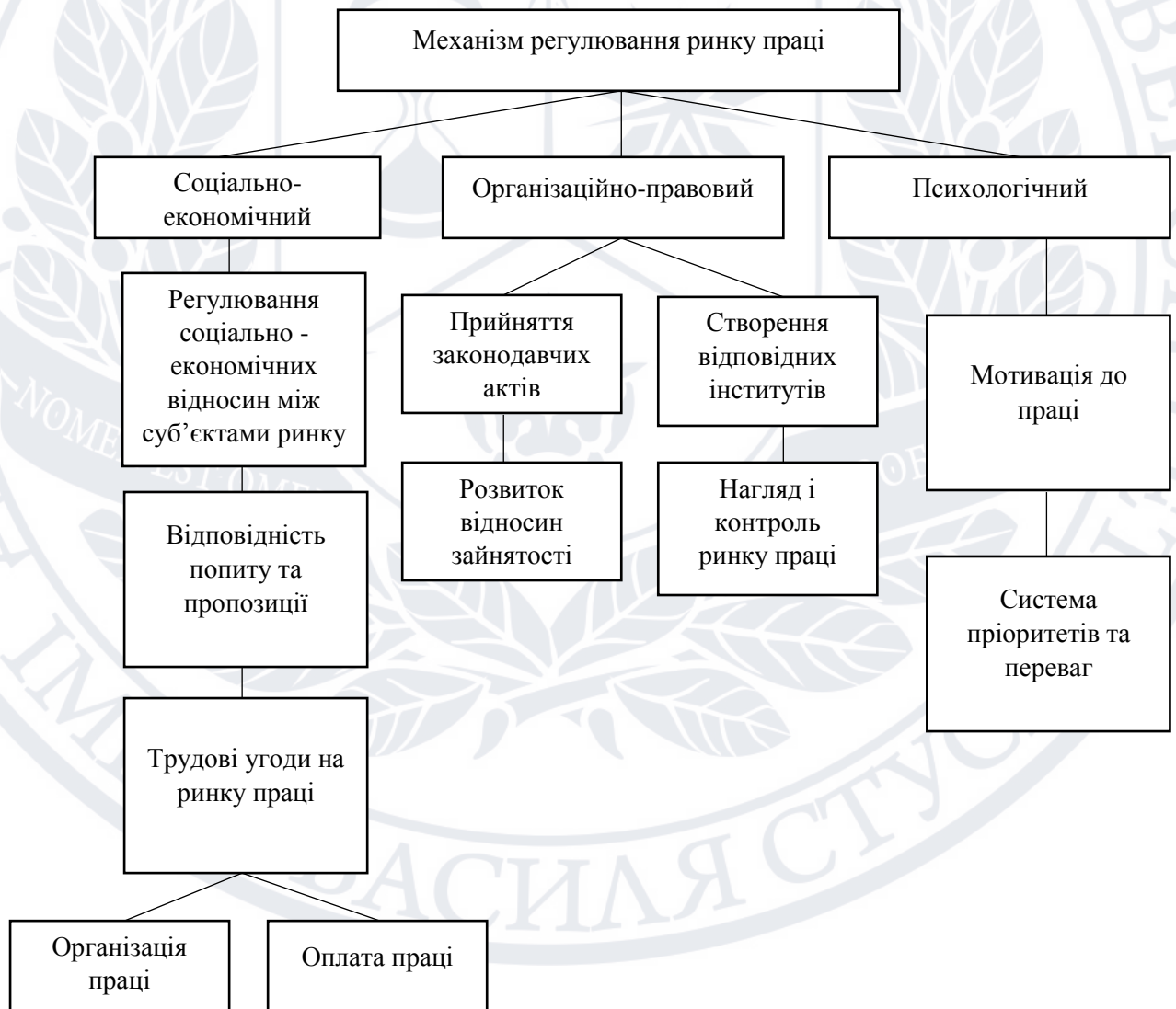

Рисунок 3.1- Механізм регулювання ринку праці

Джерело: складено автором на основі [26].

З рисунку 3.1 можемо сказати, що механізм регулювання ринку праці здійснює свою діяльність за рахунок трьох рівнів, а саме соціально-економічного, організаційно-правового та психологічного.

Розглянемо етапи регулювання ринку праці за кожним із рівнів:

- Соціально-економічний рівень відповідає за регулювання соціально-економічних відносин між суб'єктів ринку праці, стабілізує рівень попиту та пропозиції на ринку та виступає гарантом укладення трудових договорів між найманими працівниками та роботодавцями, тим самим забезпечуючи критерії організації праці, умов праці і оплати праці.
- Організаційно-правовий рівень забезпечує прийняття законодавчих актів та створення відповідних інститутів ринку праці, відповідно розвиваючи відносини зайнятості і здійснюючи контроль ринку праці.
- Психологічний рівень забезпечує мотивацію усіх суб'єктів ринку праці в процесі трудових відносин, формуючи систему пріоритетів та переваг.

Після початку війни та впровадження воєнного стану, механізм ринку праці зазнав значної шкоди, в результаті кризової ситуації, деякі етапи функціонування кожного із рівнів механізму регулювання ринкових відносин частково перестали виконувати свої функції, або зазнали трансформаційних змін.

Найбільших потрясінь зазнав соціально-економічний рівень механізму регулювання трудових відносин, у зв'язку з впровадженням воєнного стану, значно зріз рівень безробіття у зв'язку з масовим вивільненням штатних працівників, кількість осіб, які отримали статус безробітного сягнула в жовтні поточного року до 809261 осіб (не враховуючи дані на окупованих територіях та кількості мігрантів).

Крім того, спостерігається трудонадлишкова кон'юнктура ринку праці, на сьогоднішній день на ринку праці кількість резюме складає близько 4 мільйонів, починаючи з початку липня, а кількість вакансій близько 40 тисяч.

Порівняно з попереднім роком, рівень вакансій залишився на одному рівні, але значно зросла кількість резюме з 3 до 4 мільйонів. Поступово ринок «працівника» перетворюється в ринок «роботодавця»

В результаті постійних воєнних дій виникають випадки коли підприємства не можуть здійснити виплати заробітних плат працівникам. Однак в таких кризових умовах, мінімальна заробітна плата продовжує і надалі зростати.

Після запровадження воєнного стану, трансформаційних змін зазнав організаційно-правовий рівень, в основному це призвело до змін трудового законодавства.

Серед основних нормативно-правових актів являється: Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15.03.2022 №2136-IX визначає особливості трудових відносин працівників усіх підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами. На період дії правового режиму воєнного стану даний Закон обмежує деякі конституційні права і свободи громадян [50].

Закон № 2136, передбачає для роботодавців:

- можливість укладати строкові трудові договори з новими працівниками на період дії воєнного стану або на період заміщення тимчасово відсутнього працівника;
- переведення працівника на період дії воєнного стану на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором, без його згоди (за винятком переведення на роботу в іншу місцевість, де тривають активні бойові дії);
- звільнення працівника в період його тимчасової непрацездатності або відпустки (крім відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами та відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку) з першого дня після завершення непрацездатності або відпустки;

- встановлення п'ятиденного або шестиденного робочого тижня, за рішенням військового командування разом із військовими адміністраціями;
- встановлення часу початку та закінчення щоденної роботи (зміни).

Для працівників Закон № 2136, передбачає можливість у зв'язку з веденням бойових дій у районі його роботи розірвати трудовий договір за власною ініціативою у строк, зазначений у заяві, тобто без двотижневого терміну попередження (за винятком примусового залучення до суспільно корисних робіт або на об'єктах критичної інфраструктури).

Згідно з нормами ст. 8 та 9 Закону № 2136 у період дії воєнного стану:

- не залучаються до роботи в нічний час без їх згоди, зокрема, вагітні жінки і жінки, які мають дитину віком до одного року;
- дозволяється застосування праці жінок (крім вагітних жінок і жінок, які мають дитину віком до одного року) за їхньою згодою на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах;
- працівники, які мають дітей (крім випадків, визначених ст. 8 цього Закону), у період дії воєнного стану можуть залучатися за їхньою згодою до нічних і надурочних робіт, робіт у вихідні, святкові й неробочі дні, направлятися у відрядження. [51].

Окрім, змін в нормативно-правових актах спостерігаємо зміни і серед інститутів ринку, в наслідок воєнних дій постраждали інститути ринку праці, серед яких знаходились заклади професійної освіти і професійної підготовки кадрів, в найгарячіших точках припинили свою діяльність професійні спілки та організації роботодавців.

3.2 Рекомендації щодо вдосконалення державної політики регулювання ринку праці

На сьогодні, війна стала основною причиною погіршення стану ринку праці та його трансформації. В наслідок чого, спостерігаємо ряд наступних проблем, які виникли в процесі регулювання ринку праці:

– **Зниження доходів працюючого населення, або повна чи часткова їх втрата.** Так, за даними опитування соціальної групи «Рейтинг», які були представлені в другому розділі - серед тих, хто мав роботу до війни, працюють у звичному режимі лише 36 %, віддалено або частково – 19 %, знайшли нову роботу – 6 %, втратили роботу й нині не працюють – 37 %. Крім того, половина усіх респондентів зазначила, що їхніх заощаджень вистачить ще на місяць, 19 % – до двох місяців, 12 % – до трьох місяців, ще стільки ж – до пів року і більше.

– **Зростання рівня безробіття та кількості безробітних.** За даними звітності ДСЗ за січень-жовтень 2022 року, які були проаналізовані в другому розділі, маємо інформацію, що кількість масового вивільнення штатних працівників склала - 75 536 осіб, а кількість працівників, які були зареєстровані як безробітні склала 809,3 тис. осіб. Основними причинами зростання безробітного населення є глибокий спад економічної активності в країні та поповнення лав безробітних мігрантами з прифронтових територій, які потребують працевлаштування.

– **Дефіцит робочої сили.** Основною із причин погіршення ситуації на ринку праці в продовж останніх років являється міграція громадян нашої країни за кордон. Але найбільших масштабів ця проблема набула після початку воєнних дій, в результаті сім мільйонів українців залишили свою вітчизну для того, щоб отримати допомогу та прихисток в країнах сусідах ЄС.

– **Дисбаланс між попитом та пропозицією.** На сьогоднішній день на ринку праці у зв'язку з постійними воєнними діями, міграцією населення,

руйнуванням виробничих об'єктів та інститутів ринку праці спостерігається трудонадлишкова кон'юнктура ринку праці. Подальша відсутність рівноваги попиту та пропозиції на ринку праці, зокрема в довгостроковій перспективі, збільшуватиме навантаження на державний бюджет, сферу соціального захисту. Це може призвести до гострого дефіциту працівників у певних галузях і поглиблення наявних диспропорцій на ринку праці [52].

– **Слабкий фінансовий стан бізнесу.** У зв'язку з постійними воєнними діями велика кількість підприємств було зруйнована, або були вимушені зупинити свою діяльність.

Спираючись на вище перераховані проблеми, які виникли в процесі регулювання ринку праці, нами буде запропоновано ряд заходів щодо покращення ситуації на ринку праці. Однак, вище представлені проблеми стосуються не тільки держави, а й роботодавців та працівників. Тому, запропоновані пропозиції щодо удосконалення регулювання ринку праці мають базуватись на призмі цих трьох компонентів.

Пропозиції для уряду України щодо покращення державного регулювання та стану ринку праці:

1. Розвиток та створення грантових проектів, яскравим прикладом цієї пропозиції є проект «єРобота», від уряду країни, яка забезпечує отримання грантової допомоги від держави для відкриття чи розширення бізнесу. Даним грантом уже скористувалося майже 11 тис. осіб. Загалом переможці різних грантових програм запросили трохи більше ніж 700 млн грн. Нагадаю, що Уряд передбачив на цей проект 40 млрд грн. Тому державі потрібно і надалі рухатися в даному напрямку.

2. Подолання проблеми дефіциту робочої сили, за рахунок ротації трудових ресурсів з західних та центральних регіонів до південних та східних, які на сьогодні перебувають під контролем України.

3. Відкриття відділів психологічної підтримки та консультації для осіб, які втратили місце роботи в Державних службах зайнятості.

4. За результатами дослідження впливу ДСЗ на регулювання ринку, можна сказати, що ДСЗ має опосередкований вплив на стан та регулювання ринку праці, тому уряд повинен забезпечити розвиток Державної служби зайнятості, збільшити фінансування, повноваження та в подальшому сприяти її цифровізації. Адже в довгостроковій перспективі, ДСЗ може стати одним із головним важелів регулювання ринку праці та центром допомоги для працівників та роботодавців.

5. Зменшення податку ЄСВ для окремих підприємств малого та середнього бізнесу, які найбільше постраждали в ході воєнних дій або знаходяться на межі банкрутства.

6. Дотації малому та середньому бізнесу в галузях, які найбільше постраждали від введення воєнного стану (будівництво, готельно-ресторанний бізнес, туризм, логістики та поштових послуг, машинобудування, сфера охорони здоров'я)

7. Перегляд політики кредитування, провести вигідну кредитну політику в сторону роботодавців, а саме зменшення кредитної ставки, для підтримки бізнесу.

8. Провести домовленість з зовнішніми партнерами країн ЄС, США та кредиторами (МВФ, Світовий банк) про відтермінування сплати боргових зобов'язань на 2 роки, для того щоб стабілізувати та відновити економіку країни.

9. Організація підтримки відкриття малого бізнесу та стартапів.

10. Робота для людей із обмеженими можливостями. В наслідок активних бойових дій та обстрілу мирного населення, з кожним днем зростає кількість постраждалих не тільки серед військових, а й серед мирного населення. Державі потрібно сфокусувати найбільше увагу саме на цій ланці населення та допомогти їм адаптуватися до нових умов життя. На мою думку держава повинна сприяти зайнятості людей з обмеженими можливостями шляхом відкриття та адаптації нових робочих місць. Сприяти зацікавленості підприємців залученням до роботи на своїх підприємствах людей з

обмеженими можливостями шляхом підвищення фінансування підприємств на яких активно залучають до роботи людей з обмеженими можливостями, зменшенням податку ЄСВ, тощо.

11. Розбудова та модернізація промислових об'єктів. Великі промислові підприємства не тільки пропонують значну кількість робочих місць, але й генерують попит на супутні послуги, що живить підприємницьку ініціативу малого бізнесу на суміжних територіях. Відродження економіки повинно базуватися на основі її технологічної модернізації, що в свою чергу залежить від відповідної державної політики, яка б стимулювала залучення інновацій.

12. Розвиток дистанційного навчання для усіх громадян. Створення державної онлайн платформи «Work again» з безкоштовним доступом до курсів з навчання в перспективних сферах (ІТ, електроніка, підприємництво, промисловість).

13. Створення навчальних та адаптаційних програм на основі онлайн навчання для усього населення «Next level». За допомогою яких, населення зможе опанувати сучасні перспективні професії. Організація онлайн навчання може базуватися як за рахунок державних коштів, так і за рахунок коштів приватних підприємств, тому обираючи за рахунок яких коштів особа буде здійснювати навчання, можна буде виділити два сценарії отримання документа про засвідчення проходження навчання та подальшого працевлаштування.

Перший сценарій «За рахунок державних коштів»: особа проходить навчання за рахунок державних коштів, після проходження навчання, особа отримує документ, який підтверджує проходження курсів, потім особа заноситься в єдиний реєстр усіх випускників, списки яких надаються роботодавцям у відкритому доступі.

Другий сценарій «За рахунок коштів приватних підприємств»: особа, після проходження навчання отримує документ, який підтверджує проходження курсів, після отримання документу, особа отримує місце

роботи на підприємстві на якому було організовано навчання, після чого підприємство здійснює відрахування від заробітної плати у розмірі 15-20% для сплати вартості навчання. Однак, за особою зберігається гарантійне робоче місце. Також в силу певних чинників, якщо людина після проходження навчання на підприємстві не отримує робоче місце, відповідно до політики навчання, підприємство зобов'язане забезпечити особу робочим місцем.

14. Усунення тіньової економіки. Проведення детінізації економіки дозволить отримати допомогу громадянам, які не отримували її через те, що були неофіційно працевлаштовані.

15. Збільшення видатків місцевих бюджетів на розробку грантів, для реалізації стартапів та відкриття бізнесу.

16. Подолання проблем міграції. У зв'язку з відкритою агресією зі сторони країни агресора, надзвичайно велика кількість населення залишила країну, та мігрувала до країн ЄС. Також з місць активних бойових дій та тимчасово окупованих територій є досить велика кількість вимушених мігрантів, які залишили своє місце проживання. За для вирішення цієї ситуації, держава повинна надати допомогу сім'ям постраждалих від війни, виділивши кошти на відновлення майна постраждалих, або забезпечити їх усім необхідним. Не менш важливою проблемою є подолання міграції, адже навіть після нашої довгоочікуваної перемоги, залишається ризик того, що більшість населення країни не повернеться, або навпаки збільшиться після відкриття кордону. На думку автора, слід обмежити виїзд усіх громадян за кордон та забезпечити розвиток власної економіки, яка буде гарантом підвищення рівня життя та добробуту в країні, і за допомогою даного гаранту забезпечити повернення населення на батьківщину.

17. Розвиток аграрної сфери, підприємства аграрного сектора є достатньо конкурентними виробниками і могли б самостійно розширювати свій виробничий потенціал, здійснювати інвестиції в переробні потужності. Підвищення ступеня переробки аграрної сировини – ключовий напрям його

стратегічної модернізації. Це допоможе створити нові робочі місця в галузі сільського господарства, яке найменше постраждало в результаті війни та має потужний експортний потенціал, тому є одним із перспективних напрямів для розвитку.

18. Налагодження комунікації населення з бізнесом, профспілками та органами місцевого самоврядування для розуміння ситуації на ринку, і можливість її корегування.

19. Надавати можливість працювати українським сільським ринкам в районних центрах, щоб люди могли торгувати власною сільськогосподарською продукцією, тобто сприяти самозайнятості сільського населення.

3.3 Обґрунтування напрямків удосконалення регулювання ринку праці України на державному та регіональному рівнях

Особливої уваги слід приділити питанню розробки актуальних напрямів регулювання та стабілізації ринку праці, які вже можуть принести певні результати у післявоєнний період.

Стабілізація та удосконалення ринку праці у післявоєнний період на сьогодні являється одним із найголовніших завдань, яке стоїть перед урядом України, адже зважаючи на прояв різних верств населення, які постраждали в ході постійних воєнних дій та тимчасової окупації територій України, серед них: внутрішньо переміщене населення, люди з обмеженими можливостями, військові, які постраждали в ході воєнних дій та колишні військові. Тому, спершу для розробки та впровадження пропозицій реінтеграції економіки та ефективної системи управління ринком праці (механізмів та інструментів її реалізації), слід урахувати увесь спектр потреб, які мають вище перелічені групи населення, серед яких: освіта, розвиток спеціальних навичок, а також підвищення рівня соціального захисту та безпеки.

Тому, опираючись на дані дослідження стану ринку праці України в умовах воєнного стану, яке було проведено в другому розділі можемо

виділити наступні актуальні напрями удосконалення державного та регіонального регулювання ринку праці в поточній та довгостроковій перспектив.

Державний рівень регулювання ринку праці передбачає збереження, підтримку та створення робочих місць, регулювання та регламентація вивільненої робочої сили, надання державних гарантій зайнятості та підтримування доходів безробітних, у тому числі професійне навчання та перепідготовку, заходи адаптації до нових умов зайнятості, матеріальну допомогу соціально незахищеним безробітним. Тому можемо рекомендувати наступні напрями вдосконалення державної політики регулювання ринку праці:

1. Збільшення рівня зайнятості населення, це питання являється одним із найголовніших, адже збільшення рівня зайнятості населення буде призводити до поступового відновлення і стабілізації ринку праці та економіки країни. Проблема збільшення зайнятості населення має охоплювати поточні та довгострокові потреби ринку праці, для цього необхідно розробка комплексної програми щодо забезпечення прожиткового мінімуму населення, мінімальної заробітної плати, допомоги по безробіттю, підтримку соціального забезпечення, розвиток сфери освіти тощо.

2. Перерозподіл трудових ресурсів між секторами економіки з метою вирішення проблем безробіття та надлишкової робочої сили в західних регіонах країни.

3. Створення нових робочих місць є ключовим фактором для реінтеграції різних груп населення, які постраждали від війни. Створення робочих місць буде сприяти розвитку економіки, підвищуючи купівельну спроможність населення, що є надійним методом подолання бідності. щоб забезпечити створення нових робочих місць, потрібно надати допомогу малому та середньому бізнесу у вигляді дотацій, або зменшення податку ЄСВ. Також потрібно звернути увагу на підприємства, які знаходяться в зоні бойових дій, організувавши план релокації чи переорієнтації деяких

підприємств, які не мають змоги виплачувати заробітні плати працівникам та податки у зв'язку з бойовими діями.

4. Вирішення та подолання проблем вразливих верств населення. Мова йде про людей, які не можуть займатись економічною діяльністю у зв'язку з віком, фізичними вадами чи з інших причин. Після початку війни, велика частина населення залишилась без житла, води, їжі та засобів існування, що призводить до обмеження купівельної спроможності продуктів харчування та різноманітних товарів широкого вжитку. Сама доступність товарів не є виходом, якщо людина не має достатньої купівельної спроможності, тому державі слід забезпечити безкоштовне розповсюдження продуктів харчування для тих, хто цього потребує, шляхом гуманітарної допомоги.

5. Відновлення рівноважної кон'юнктури ринку праці. Так, за даними кадрового порталу «Work.ua», кількість актуальних вакансій на порталі у липні зросла на 14 %, у серпні – на 20 %, у вересні – на 16 %. Першість за пропозицією вакантних робочих місць утримують Київська, Львівська, Дніпропетровська, Одеська та Івано-Франківська області. У вересні почалося поступове відновлення ринків праці регіонів, постраждалих від воєнних дій: приріст вакансій порівняно із серпнем у Харківській області становив 25 %, у Миколаївській – 22 %, Чернігівській – 23 %, Київській – 23 % та Одеській – 22 %. Також можемо зробити прогноз, що в період відновлення та розбудови країни зросте попит на фахівців будівельної сфери (проектувальників, архітекторів, дизайнерів, мулярів та ін.) та суміжних з нею професійних сфер (логістів, водіїв автотранспортних засобів, інженерно-технічні кадри, спеціалістів з виготовлення будівельних матеріалів). У повоєнні часи значним буде попит на медичних працівників та можливо у випадку розвитку ІТ сфери зросте попит на працівників цієї сфери.

6. Налагодження діалогу між державою та суспільством, стабільне оприлюднення економічних змін за допомогою ЗМІ, аби забезпечити конструктивний суспільний клімат. Уряд повинен одразу доносити

інформацію щодо змін, які чекають на нас, чи то труднощі або відкриття нових можливостей. Потрібно сприяти самоорганізації громадян та адаптації до змін, наприклад: мати заощадження, пройти перекваліфікацію, вивчати англійську мову, тощо.

7. Оприлюднення системи мобілізації військового зобов'язаних, у зв'язку з тим, що велика кількість працездатних чоловіків працюють на основі неофіційної зайнятості, або і в загалі не повертаються до роботи, через страх бути мобілізованими.

8. Проведення перекваліфікації та надання послуг освіти для безробітних. Необхідно надати всім громадянам, які залишились в країні швидко та прозору можливість змінити, або отримати нову професію, за допомогою розвитку мереж навчальних та кваліфікаційних центрів як державного, так і приватного сектора. Надання даної можливості буде нести за собою можливість створення нових робочих місць для усіх верств населення. Слід провести аналіз та прогноз, які професії будуть потрібні економіці відповідно до короткострокових (на рік) та середньострокових (на 3-4 роки) потреб. Також, державі слід регулярно надавати перелік цих професій, які будуть мати найбільший попит, після публікувати цей перелік на сайті Державного центру зайнятості.

Розглядаючи регіональні особливості зайнятості та функціонування ринку, вони виникають через специфіку формування економічно активного населення, рівня та структури зайнятості, зумовлених спеціалізацією та комплексністю господарства, його забезпеченістю сировинною базою, динамікою та ефективністю виробництва, інвестиційною активністю та привабливістю територій, характером підтримки підприємств з боку державних і регіональних органів влади.

На регіональному рівні основним суб'єктом регулювання зайнятості виступає Державна служба зайнятості. При участі Державної служби зайнятості в регулюванні ринку трудових відносин, може спостерігатися активна та пасивна політика регулювання в тому, чи іншому регіоні, яка

залежить від трьох ключових функцій: підбір робочого місця для працівника; адміністрування виплат по допомозі з безробіттям; здійснення перекваліфікації та навчання для безробітних;

Слід зазначити, що основним напрямом у політиці зайнятості стало як раз активне втручання в трудові відносини. Тому, спираючись на дослідження впливу Державної служби зайнятості на регулювання ринку праці, яке було проведено у другому розділі, можемо рекомендувати наступні напрямки вдосконалення регулювання ринку на регіональному рівні:

Для регіонів з високим рівнем безробіттям (Херсонська та Луганська області) необхідно надати можливість безробітному населенню здійснити перекваліфікацію, або надати освіту для отримання нової професії для підвищення своєї конкурентноспроможності на ринку. Також слід збільшити розмір соціальних виплат по допомозі подолання негативних наслідків в наслідок безробіття.

Для регіонів з середнім рівнем безробіття (Волинська, Донецька, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Кіровоградська, Миколаївська, Чернівецька, Чернігівська області) ключовим питанням залишається надання послуг перекваліфікації та надання освіти для отримання нової професії, крім отримання соціальних виплат, слід перерахувати дотації для малого та середнього бізнесу, за для сприяння відкриття нових робочих місць.

Для регіонів з низьким рівнем безробіття (Вінницька, Житомирська, Київська, Львівська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Харківська, Хмельницька, Черкаська, Дніпропетровська області та м, Київ) основними напрямками вдосконалення регулювання трудових відносин буде сприяння гнучкості робочого часу і робочого місця та розвиток дистанційного виду роботи, чим можна досягти наступних цілей: попередження виникнення безробіття; якісне подолання структурного перелому; установлення нових відносин зайнятості.

ВИСНОВКИ

Війна стала досить важким випробуванням для всієї України і нас в тому числі. Не можна з точністю сказати, коли вона закінчиться, і до яких змін на ринку праці призведе її вплив в майбутньому. Також досі актуальним залишається вивчення впливу впровадження воєнного стану на соціальну, економічну сфери, медицину, сучасні ринкові відносини, внутрішню та зовнішню політику держави. Аналіз стану та перспективи розвитку ринку праці, як складових економічної системи, є одним із головних напрямків дослідження.

На підставі проведеного аналізу з'ясовано, що економіка та стан ринку праці України зазнали кризи з впровадженням воєнного стану. В результаті, ринок праці, як складова економічної системи, відчув на собі негативний вплив. Послугами державної служби зайнятості починаючи січня-жовтня 2022 року скористалися 969,3 тис. осіб, в порівнянні з 2021 роком їх кількість скоротилася на 1,1 млн (47%), з них в 2022 році статус безробітного мали 809,3 тис. осіб, що на 33,05% менше а ніж в 2021 році. Але з 969,3 тис. осіб, які звернулись за допомогою до (ДЗС) отримали роботу тільки 263,6 тис. осіб, що в двічі менше в порівнянні з 2021 роком, а працевлаштувалися лише 217,1 тис. осіб, що на 187,7 тис. осіб менше в порівнянні з попереднім роком.

Кількість безробітних залучених до професійного навчання та перекваліфікації в 2022 році склали 24,8 тис. осіб, а в 2021 році 60,6 тис. осіб.

Зокрема отримали допомогу по безробіттю 737,5 тис. осіб, однак спостерігаємо скорочення кількості безробітних, які отримували фінансову допомогу на 342,3 тис. осіб. Також кількість зареєстрованих вакансій в 2022 році склала 357,6 тис. одиниць, що в два рази менше а ніж в 2021 році. Отже, встановлено, що війна та відповідне впровадження воєнного стану завдали вагомої шкоди українському ринку праці.

Досліджено вплив воєнного стану на рівень оплати професійних сфер, структури пропозиції та рівня оплати праці на регіональному рівні.

Найбільші заробітні плати спостерігаються в наступних сферах: ІТ-сфера - 92 800 грн, керівники - 81 300 грн, консалтинг - 58 300 грн.

Найбільшим відсоток кількості пропозицій роботи відкривають сфери продажу – 27,8 %, студенти – 14,3% та працівники сфери ІТ – 9,4%.

Щодо рівня оплати праці, м. Київ залишається містом з найвищою середньою заробітною платою. Середній оклад в столиці тримається у межах - 29 500 грн. Зокрема середня липнева зарплата у Львові та області становить 18 900 грн, у Одеській області роботодавці у липні пропонують в середньому 22 500 грн.

Дослідження організаційно-фінансового забезпечення механізму державного регулювання ринку праці. Під час проведення дослідження фінансового забезпечення механізму державного регулювання ринку праці, планується забезпечити доходи до державного бюджету на 2022 рік у сумі 1 трлн 267,4 млрд грн, що більше, ніж визначено в законі на 2021 рік, на 160 млрд грн, або 14,4 %, рік, але спираючись на висновки, які ми отримали в результаті аналізу динаміки сальдо, можемо сказати, що велика кількість коштів виділяється на потреби Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних та інших органів, залучених до виконання завдань щодо відсічі збройної агресії, забезпечення недоторканності державного кордону та захисту держави.

В загальному фонді місцевих бюджетів спостерігається зріст загального фонду на 60 861,2 млн грн, а обсяг ПДФО за січень-лютий 2022 року склав 37 349,1 млн грн,

Фонд загальнообов'язкового державного страхування склав 19 333 475,7 тис. грн, а видатки на допомогу по частковому безробіттю - 16 087 613 тис. Наведена аналітична інформація вище, свідчить про достатній рівень фінансової забезпеченості механізму регулювання ринку праці. Щодо організаційного забезпечення механізму регулювання спостерігаються тільки зміни в нормативно-правових актах.

За допомогою кластерного аналізу було проведено дослідження впливу Державної служби зайнятості на регулювання ринку праці на міжрегіональному рівні, за показниками: чисельності безробітного населення; кількості безробітного населення, яке отримало роботу; чисельності працевлаштованих; кількості осіб, які проходили навчання; кількості осіб, які отримали допомогу по безробіттю; кількості вакансій отриманих від роботодавців; рівня середньої з/п по вакансіях, кількості безробітних на 1 вакансію;

Регіони, з найвищим рівнем безробіття являється Луганська та Херсонська області.

До регіонів з найнижчим рівнем безробіття було віднесено: Вінницька, Житомирська, Київська, Львівська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Харківська, Хмельницька, Черкаська, Дніпропетровська області та м, Київ.

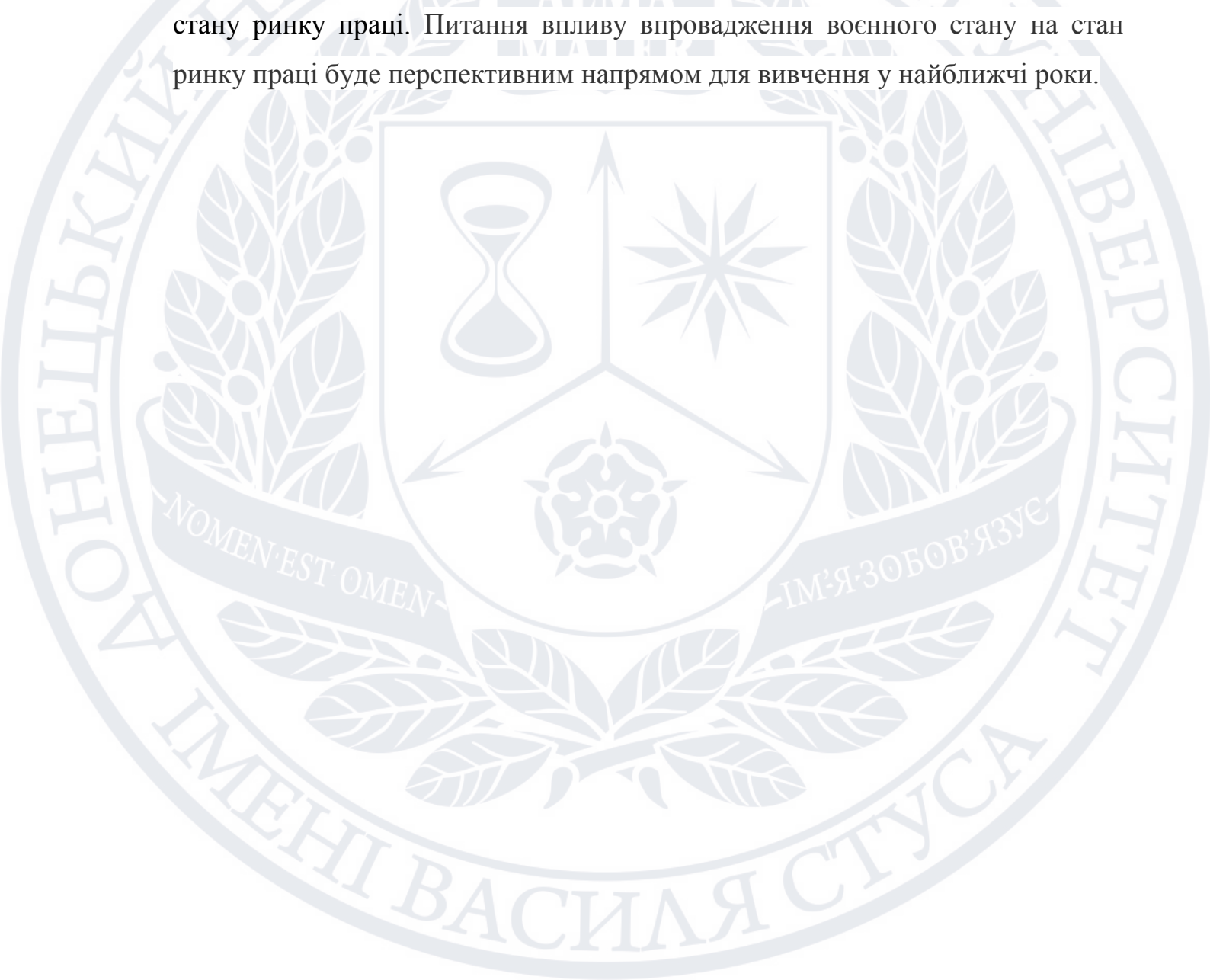
На основі проведених досліджень було розроблено та продемонстровано структуру механізму державного регулювання ринку праці України та рівні регулювання, які входять до його складу.

Перед нами була поставлено завдання розробки пропозицій щодо вдосконалення державного регулювання ринку праці. Пропозиції для уряду були зосередженні на застосуванні активної ринкової політики щодо робочої сили та бізнесу. Були надані рекомендації щодо надання допомоги найбільш постраждалим та незахищеним верствам населення, стимулювання самозайнятості населення, вирішення проблем міграції, розробка програм безкоштовного навчання, покращення економічної ситуації, розвитку аграрного сектору, зменшення податкового навантаження на малий та середній бізнес.

Також було проведено обґрунтування актуальних напрямів удосконалення регулювання ринку праці на загальнодержавному та регіональних рівнях. До напрямів щодо державного регулювання було рекомендовано забезпечити: зростання рівня зайнятості населення, створення

нових робочих місць, вирішення питання дефіциту трудових ресурсів, відновлення рівноважної кон'юнктури ринку праці, розбудову виробничих об'єктів та їх модернізацію, налагодження суспільного діалогу між державою та суспільством, проведення перекваліфікації та надання послуг освіти для безробітного населення, допомога вразливим верствам населення.

Практична значущість дослідження полягає в можливості впровадження його окремих аспектів в державні заходи, задля покращення стану ринку праці. Питання впливу впровадження воєнного стану на стан ринку праці буде перспективним напрямом для вивчення у найближчі роки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економіка праці та соціально-трудові відносини : підручник / [А. М. Колот, О.А. Грішнова, О.О. Герасименко та ін.] ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Колота. — К. : КНЕУ, 2009. — 711, [1] с.
2. Петюх В. М. Ринок праці: навч.-метод. посібник / В. М. Петюх. К.: ВЦ «Академія», 2012. – 128 с.
3. Андрейцева І. Ринок праці України: сучасні тенденції. *Економіка та суспільство* (28). 2021. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-4>
4. Мітус О. О. Ринок праці: різноманіття підходів до сутності та змісту URL:http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_etei/2008_5_2/zbirnuk_3.pdf
5. Акіліна О. В., Ільїч Л. М. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навч. посіб. 2-ге вид., допов. і перероб. Київ : Алерта, 2011. 820 с
6. Даниленко В.І., Дядик Т.В. тенденції розвитку ринку праці полтавського регіону. Наукова стаття, Полтавський державний аграрний університет URL: [11131-Текст%20статті-22125-1-10-20211027.pdf](https://www.researchgate.net/publication/3511131-Текст%20статті-22125-1-10-20211027.pdf)
7. Поняття та основні елементи та функції ринку праці. URL: <https://buklib.net/books/24325>
8. Калина А. В. Ринок праці (національний та міжнародний аспекти): навч. посіб. Київ : Київ ДП «Видавничий дім «Персонал» 2010
9. Смачило В. В. Ринок праці та його регулювання: лекційний матеріал для студентів. URL: http://econ2016.krasalex.com/wpcontent/uploads/2017/03/8_ppt.pdf
10. Андріїв Н. М. Сегментація ринку праці в системі економічної безпеки держави. Ужгородський національний університет. URL: http://bses.in.ua/journals/2019/48_1_2019/12.pdf

- 11.Огородник М.М., Падюка М.В. Економіка праці і соціально-трудові відносини: Конспект лекцій. - Львів: НЛТУ України, 2007 - 152 с.
- 12.Кончаковський Є. О. Сучасні моделі ринку праці: стан та шляхи розвитку. Полтавська державна аграрна академія. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/3.2/195.pdf>
- 13.Павлюк Т.І. Зайнятість як економічна категорія: її роль у функціонуванні ринкової економіки. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. URL: <http://global-national.in.ua/archive/14-2016/6.pdf>
- 14.Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудові відносини / О.А. Грішнова. – К. : Знання, 2012. – 559 с.
- 15.. Васильченко В.С. Державне регулювання зайнятості : [навч. посібник] / В.С. Васильченко. – К. : КНЕУ, 2003. – 252 с
- 16.Економіка праці та соціально-трудові відносини: Навч.-метод. посібник / За заг. ред. проф. Качана Є. П. – Тернопіль: ТДЕУ, 2006. – 373 с.
- 17.Фединець Н.І., Миронов Ю.Б., Гонська М.Р. Соціологія ринку, Тема 6. Зайнятість і безробіття як соціальні категорії URL: <https://kerivnyk.info/sociologia-rynku>
- 18.Ринок праці та його державне регулювання. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/18554/
- 19.Соціально-економічний механізм регулювання ринку праці та заробітної плати : кол. моногр. / [Д. П. Богиня, Г. Т. Куликов, В. М. Шамота, Л. С. Лисого та ін.]. – К. : ІЕ НАН України, 2001. – 300 с
- 20.Нижник Н. Р. Системний підхід в організації державного управління / Н. Р. Нижник, О. А. Машков. – К. : УАДУ, 1998. – 160 с.
- 21.Ком'яков О. М. Державне регулювання перехідної економіки : автореф. на здобуття наук. ступеня дис. канд. екон. наук. : спец. 08.01.01 / О. М. Ком'яков ; Київ.нац.екон.ун-т. – К., 2000. – 20 с.

- 22.Єсінова Н. І. Економіка праці та соціально-трудова відносини : [навч. посіб.] / Єсінова Н. І. – К. : Кондор, 2004. – 432 с.
- 23.Механізм функціонування ринку праці. URL: <http://www.um.co.ua/1/1-4/1-4720.html>
- 24.Пустовіт Р. Ф. Пріоритетні напрями вдосконалення інституційного середовища розвитку людського потенціалу в Україні / Р.Ф.Пустовіт // Фінансовий простір. – 2013. – №1(9). – С.70-81.
- 25.Геєць В. М. Політекономічні й інституційні засади справедливості та усталеності соціально-економічного розвитку / В. М. Геєць, А. А. Гриценко // Європ. вектор екон. розвитку. – 2012. – № 2 (13). – С. 41–46.
- 26.Іляш О. І. Економіка праці та соціально-трудова відносини: навч. пос. / О. І. Іляш, С. С. Гринкевич. – Київ, 2010. – С. 435
- 27.Через війну у 70% українців дохід буде нижчим за прожитковий мінімум, – світовий банк. URL: <https://www.volynnews.com/news/all/cherez-viynu-u-70-ukrayintsiv-dokhid-bude-nyzhchym-za-prozhytkovyy-minimum-svitovyy-bank/>
- 28.Ринок праці в умовах війни: основні тенденції та напрями стабілізації. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2022/07/18/2022-ANALIT-ZAPIS-PISHULINA-2.pdf>
- 29.Ситуація на ринку праці та діяльність державної служби зайнятості у січні-жовтні 2022 року. URL: https://www.dcz.gov.ua/sites/default/files/infocfiles/10_sytuaciya_na_rp_ta_diyalnist_dsz_2022.pdf
- 30.Огляд зарплат в Україні у серпні 2022. У кого найвищі та найнижчі зарплати? URL: <https://www.fin.org.ua/news/1461184>
- 31.Ринок праці в регіонах України після пів року війни. URL: <https://business.rayon.in.ua/news/537765-rinok-pratsi-v-regionakh-ukraini-pislya-piv-roku-viyni>
32. Кадровий портал «grc.ua» URL: [GRC.UA](https://grc.ua)

33. Ринок праці в Україні: де найпростіше знайти роботу URL: <https://apostrophe.ua/ua/news/society/2022-09-19/ryinok-truda-v-ukraine-gde-prosche-vsego-nayti-rabotu/279800>
34. Зарплати в липні не встигають за споживчою інфляцією — аналіз grc.ua. URL: <https://pravo.ua/zarplaty-v-lypni-ne-vstyhaiut-za-spozhyvchoiu-infliatsiieiu-analiz-grc-ua/>
35. Дев'яте загальнонаціональне опитування: соціально-економічні проблеми під час війни (26 квітня 2022). URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/devyatyy_obschenacionalnyy_opros_socialno-ekonomicheskie_problemy_vo_vremya_voyny_26_aprelya_2022.html
36. «Нерайдушний» стан ринку праці та перспективи його відновлення після війни. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3574736-nerajduzhnij-stan-rinku-praci-ta-perspektivi-jogo-vidnovlenna-pisla-vijni.html>
37. Гуманітарної допомоги в Україні потребують майже 18 мільйонів осіб – ООН. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3598491-gumanitarnoi-dopomogi-v-ukraini-potrebuut-majze-18-miljoniv-osib-onn.html>
38. «Нерайдушний» стан ринку праці та перспективи його відновлення після війни. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3574736-nerajduzhnij-stan-rinku-praci-ta-perspektivi-jogo-vidnovlenna-pisla-vijni.html>
39. Безробіття в Україні: чому кількість офіційно безробітних зменшилася та яка буде ситуація на ринку праці після війни. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/06/04/stattja/suspilstvo/bezrobittya-ukrayini-chomu-kilkist-oficzijno-bezrobitnyx-zmenshylasya-ta-yaka-bude-sytuacziya-rynku-praczi-pislya-vijny>
40. Закон України «Про зайнятість населення», редакція від 19.11.2022, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>

41. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування служби зайнятості, соціального страхування на випадок безробіття, сприяння продуктивній зайнятості населення, у тому числі молоді, та впровадження нових активних програм на ринку праці» від 21.09.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2622-20#Text>
42. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо формування державної політики у сфері праці, трудових відносин, зайнятості населення та трудової міграції» від 05.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341-20#Text>
43. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану» від 21.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2220-20#Text>
44. Документ 2622-IX, чинний, поточна редакція — Прийняття від 21.09.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2622-20#Text>
45. Державний бюджет. URL: https://www.wiki-uk-ua.nina.az/%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B1%D1%8E%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%82.html
46. Висновки РП від 28.09.21 №21-1 - Рахункова палата. URL: https://rp.gov.ua › 21-1_2021 › Vysn_21-1_2021
47. Мінфін - все про фінанси: новини, курси валют, банки. URL: <https://minfin.com.ua/>
48. Постанова КМУ від 7 червня 2022 р. № 654 «Про затвердження бюджету Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття на 2022 рік». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2022-%D0%BF#Text>

49. Про затвердження бюджету Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття на 2022 рік. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2022-%D0%BF#Text>
50. Постанова правління Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття від 16 жовтня 2008 року N 69 URL:
51. Документ 2136-IX, чинний, поточна редакція — Редакція від 19.07.2022, підстава - 2352-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
52. Сайт пошуку роботи №1 в Україні. URL: <https://www.work.ua/ru/>
53. Державна служба статистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
54. Урядовий портал України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/>
55. Державна служба зайнятості: URL: <https://www.dcz.gov.ua/>

ДОДАТКИ

Додаток А

	Чисельність безробітного населення	Отримало роботу	Чисельність прцевлаштованих	Кількість осіб, які проходили навчання	Кількість осіб, які отримали допомогу по бнзробіттю	Кількість вакансій отриманих від роботодавців, одн	Середня з/п по вакансіях	Кількість безробітних на 1 вакансію, осіб
Вінницька	43 239	16 553	14 680	1 971	41 098	18 284	8 428	9
Волинська	21 725	9 388	6 210	1 799	20 194	14 467	8 699	3
Дніпропетровська	74 828	29 367	25 618	4 848	64 889	35 829	9 643	7
Донецька	24 794	7 282	5 298	1 510	22 414	8 754	10 638	12
Житомирська	33 964	11 284	9 757	1 604	30 537	15 167	8 677	9
Закарпатська	16 248	5 540	4 859	725	14 862	7 557	8 388	6
Запорізька	37 246	7 199	6 344	284	33 677	8 235	9 000	24
Івано-Франківська	23 518	10 520	8 691	3 372	21 858	13 110	8 230	5
Київська	38 503	13 393	10 735	1 136	36 340	17 245	10 044	7
Кіровоградська	30 561	9 344	8 445	1 787	27 106	13 119	9 137	12
Луганська	10 109	1 964	1 881	441	8 901	1 842	0	-
Львівська	38 581	13 824	11 155	2 703	34 727	25 768	9 543	2
Миколаївська	34 316	7 289	6 625	781	28 916	8 418	9 283	23
Одеська	35 000	13 447	9 261	2 808	31 770	18 712	9 350	6
Полтавська	45 530	15 042	13 068	3 037	43 138	19 665	9 113	11
Рівненська	28 845	12 895	9 899	3 480	25 657	15 174	8 463	5
Сумська	34 271	9 901	8 815	1 831	31 504	13 375	8 482	11
Тернопільська	20 554	7 314	6 003	1 434	19 001	9 406	8 377	7
Харківська	50 286	12 373	9 127	2 413	45 808	16 252	8 584	15
Херсонська	15 398	1 853	1 789	841	14 047	2 262	4 875	-
Хмельницька	29 238	12 041	9 162	2 081	27 796	17 046	9 005	5
Черкаська	37 678	14 658	11 387	823	35 105	15 411	9 105	17
Чернівецька	14 062	6 197	4 400	751	12 870	7 986	8 403	4
Чернігівська	27 660	7 569	6 925	1 416	25 270	8 802	8 625	15
м.Київ	43 107	7 378	6 916	345	40 011	25 759	10 634	3

Додаток Б

Members of Cluster Number 1 (Лист 1 in anal-iz) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 2 cases	
	Distance
Луганська	0,433773
Херсонська	0,433773

Members of Cluster Number 2 (Лист 1 in anal-iz) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 12 cases	
	Distance
Вінницька	0,476488
Житомирська	0,289407
Київська	0,327440
Львівська	0,442169
Одеська	0,299689
Полтавська	0,509571
Рівненська	0,616480
Сумська	0,368149
Харківська	0,468743
Хмельницька	0,340217
Черкаська	0,438563
м.Київ	0,832874

Members of Cluster Number 3 (Лист 1 in anal-iz) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 10 cases	
	Distance
Волинська	0,312369
Донецька	0,321468
Закарпатська	0,451082
Запорізька	0,599803
Івано-Франківська	0,700113
Кіровоградська	0,333166
Миколаївська	0,404761
Тернопільська	0,193961
Чернівецька	0,506927
Чернігівська	0,141728

Members of Cluster Number 4 (Лист 1 in anal-iz) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 1 cases	
	Distance
Дніпропетровська	0,00